

Új képe

AZ ÉSZAKI MAGYAR PROTESTÁNS GYŰLEKEZETEK LAPJA

*50 évvel ezelőtt a magyar nép egyszer már elmentmondott
a lelket fojtogató, mindent behálózó bénító hazugságnak.
És most?*

*„Hat dolgot gyűlöl az ÚR,
sőt hét dolog utálatos előtte:
A nagyravágyó szemek, a hazug nyelv,
az ártatlan vért ontó kezek,
a gonosz terveket koholó szív,
a rosszra sietve futó lábak,
a hazugságot beszélő hamis tanú
és a testvérek közt viszályt szító ember.”*

Példabeszédek 6, 16-19

LELKÉSZ

MOLNÁR-VERESS PÁL

151 64 SÖDERTÁLJE (STH) Granövågen 126
Tel/Fax: 08-550 160 66 Mobil: 070-602 29 68
E-mail: parokia@telia.com

KÖZPONTI TISZTSÉGEK VISELŐI

JORDÁKY BÉLA főfelügyelő, az ET elnöke
428 35 KALLERED Gamlchagsvägen 19
Tel: 031-795 25 02 Fax: 031-795 25 04
Mobil: 070-562 31 08

SEBESTYÉN GÁBOR főgondnok STH felügy.
126 47 HÄGERSTEN/STH Fastlagsvägen 42/1
Tel: 08-18 41 72

TÓTH ILDIKÓ főjegyző, Sölvesborgi felügyelő
294 34 SÖLVESBORG Rektor Dahlgatan 4 H
Tel/Fax: 0456-140 37 Mobil: 0730-25 40 14

LÁSZLÓ BÉLA ET-tag, Göteborgi felügyelő
418 31 GÖTEBORG Vädersölgatan 21
Tel: 031-54 27 19 Mobil: 076-204 10 80

PAP IVÁN központi pénztáros
181 30 LIDINGÖ (STH) Frisksportavägen 2
Tel: 08-731 83 60 Fax: 08-731 08 28

VERESS ILDIKÓ Szeretetszolg. orsz. megbízott
352 47 VÄXJÖ Hjalmar Petris Väg 10 B
Tel: 0470-76 34 42

TOVÁBBI GYÜLEKEZETI VEZETŐK

DEÁK GYÖRGY Borási felügyelő
507 54 BRÄMHULT Jutegatan 11
Tel: 033-23 03 07

FEKETE JENŐ Eskilstunai felügyelő
633 53 ESKILSTUNA Klarbärsvägen 23
Tel: 016-12 00 39 Mobil: 070-920 33 72

DEÁK JÁNOS Halmstad-i gondnok
302 51 HALMSTAD Stålgatan 36
Tel/Fax: 035-10 89 74 Mobil: 070-491 08 74

id. VASZI ÁRPÁD Helsingborgi felügyelő
252 75 HELSINGBORG Närfundavägen 10
Tel: 042-28 21 35

GAAL ANDRÁS Jönköpingsi felügyelő
567 31 VAGGERYD Smedbygatan 21
Tel: 0393-161 69

BŐDECS MARGIT Katrineholmi felügyelő
642 33 FLEN Junivägen 9
Tel: 0157-129 04

PAPP ANNA Ljungbyi felügyelő
341 37 LJUNGBY Ågårdsvägen 19
Tel: 0372-819 67

PITLIK PÁLHÁZI KATALIN Malmöi felügy.
217 46 MALMÖ Roskildevägen 9 A
Tel: 040-26 76 38

REHÓ ISTVÁN Västerås-i felügyelő
723 51 VÄSTERÅS Glasbärgatan 7
Tel: 021-12 09 91

SPÁDA JÁNOS Växjö-i felügyelő
352 47 VÄXJÖ Hjalmar Petris Väg 10 B
Tel: 0470-76 34 42 Mobil: 076-233 66 17 (új)

TÂNGAGÁRDE Gyülekezeti Otthon
Tel: 033-27 50 22

Külföldről előbb Svédország hívószámát, a 0046-ot kell tárcsázni, s a körzetszám előtti 0-t el kell hagyni.

Anna-napi keresztjeink

Első látásra ez a nap semmiben sem különbözött a múlt évek Anna-napi ünnepeitől. Fenn, a hegyoldalban terpeszkedő tisztáson életkedvvel teli fiatalok több ezres tömege nyüzsgött a ragyogó napsütésben, zsbongásával megtörve az erdő csendjét. Lent, a konok székelly hegyek ölében, égnek fohászoló fenyők gyűrűjében, mint egy óriás könnyceppje, titokzatosan csillogott a néma víztükör.

Valamiben mégis különbözött ez az ünnep a korábbiaktól: már egy nappal előtte jóval többen verődtek össze, mint tavaly, és a tengerként ide-oda hullámzó sokaságot a szemközti hegyoldal ösvényein vadvizekként lezúduló emberáradat percről-percre tovább duzzasztotta. A „sokan vagyunk, együvé tartozunk” érzése láthatatlan és sejtelmes erőként terelte össze az embereket, a hosszú idő óta tetszhalottként szunyadó közösségi szellem feltámadott, s vele együtt felébredt bennük a remény.

Ebben a szívet dobogató és vérpezsdítő hangulatban csak egy maréknyi fiatal ült gondterhelten a fák árnyékában. Valami nagyra készültek, agyukban veszélyes terv fogant meg, s a lehetséges következményektől zsigereikbe egyre jobban kezdte magát befészkelni a félelem. Nem véletlenül, hiszen a vörös terror korában, kisebbségi helyzetben, a nemzeti elnyomás dühöngő rendszerében naponta érezték a hatalom erőfitogtatását, megtorló gépezetének jelenlétét, mely előbb csak félelmet gerjesztett mindenkiben, majd rettegésbe váltott. A megfélemlítettség mellett azonban e magyar fiatalok mindnyájan magukban hordozták nemzetük talán legjellegzetesebb tulajdonságát is, a szabadságvágyat, mely ott lapult lelkük rejtett bugyraiban. Tudatukban ez a két ellentétes érzés állandó küzdelmet folytatott egymással, hol az egyik, hol a másik kerekedve felül. A „mi lesz, ha...?” – kérdése a cselekvés előtti utolsó pillanatban már-már visszakoázásra kényszerítette őket.

Egymás tekintetét kerülve, órákon át némán vajúdtak, mígnem egyikük hirtelen felpattanva határozott mozdulattal megragadta és kibontotta az eddig lábuknál heverő, sátorlapba göngyöltet zászlot. Mindannyian talpra ugrottak, és a lány fényözönben hosszú percekig, könnybe lábadt szemmel itták magukba a nemzeti erekllye reményt és erőt sugárzó színeit, majd a kibontott zászlóval elindultak a tisztás legmagasabban fekvő pontja felé. A zászlót hordozó kis csapatot megpillantva a tömeg hitetlenkedéssel vegyes döbbenettel nyitott utat nekik, tekintetével tanácstalanul követte lépteiket. Mikor a kiszemelt helyszínre érve magasra tartották a piros-fehér-zöld lobogót, mintha a Jóisten is melléjük szegődött volna: hűs fuvallatot küldött, mely belekapott és kifeszítette a selymet a gondterhelt székelly ég alatt. A tömeg némán itta magába a látványt, csak a madárcsicsergés és a szélcibálta zászló csattogása hallatszott a sűrű csendben.

Mennyi idő telhetett el így? – talán senki sem tudná megmondani. Csak álltak mozdulatlanul, könnyektől fátyolos szemüket megrendülve a zászlóra szegezve, s a látvány egy életre beleégette magát tudatukba, meghatározva további lépteiket, meghatározva sorsukat is. Már régen nem merete remélni senki sem, hogy a székelly fenyesek között egyszer még szabadon fog szárnyalni a magyar lobogó! Előbb egy öblös férfi hangon szólalt meg, majd több ezer torokból tört fel a régi csatakiáltás: „Ria, ria, Hungária! Ria, ria, Hungária!” A lélek mélyére eltemetett, most felszínre tört érzelmek sűrűsödtek bele ebbe az egy mondatba; a magyar nemzethez való tartozás üldözött, elfojtott, de soha meg nem tagadott érzelmei. „Ria, ria, Hungária!” – zúgott a félreérthetetlen üzenet a székelly bércek fölött, megkeményítve a szíveket, ökölbe szorítva a kezeket, kiegyenesítve a hajlott derekakat, feszesre húzva a görnyedt vállakat. Innen már nem volt visszaút! A bennük felébredt dac és nemzeti büszkeség felülkerekedett szorongásaiakon. Ha már idáig eljutottak, nem is lett volna értelme visszakoázni, hiszen a nacionalista-kommunista román diktatúrában egy milliméternyi piros-fehér-zöld szalag rejtegetése is elég volt ahhoz, hogy az embert félholtra verjék, hát még egy hatalmas piros-fehér-zöld lobogóért! Ennél lényegesen kisebb „bűnökért” már eddig is sokan évekre, mások pedig örökre eltűntek a rendszer süllyesztőjében. Nem

(Folytatása a 27. oldalon)

„Felülírva”

Vannak idők, amikor a történesek „felülírják” eredeti terveinket és elképzeléseinket. A mögöttünk hagyott nyár és nyárutó több példával szolgál erre. Svédországból elindulva már tudtam, hogy szabadságomat meg kell szakítanom és augusztus elején vissza kell térnem Stockholmba egy temetésre; további terveimet viszont már más, időközben bekövetkezett események „írták felül”. Azt is tudtam, hogy augusztus 1-én Ajkán, unokahúgom Flórián Orsolya és párja Tobias Stutz polgári házasságkötésére kérjük Isten áldását. Azt viszont ma sem tudom, hogy amikor 30 évvel ezelőtt Mária húgom és Csaba sógorom Erdélyből a Dunántúlra telepedtek, vajon gondoltak-e arra, hogy kislányuk majd Írországban ismeri meg azt a fiatal német képzőművészt, akivel életét összeköti? Persze mindannyian tudtuk, amikor szülőföldünkről eljöttünk, hogy „a nagyvilágon e kívül” bár lehetünk otthonra és házra, de azért ha csak egy marad, melyért a Szózat szavaival élünk, halnunk kell. Amikor tavasszal összeállt a nyári programom, még nem tudtam, hogy augusztus 6-án Stockholm környékén nemzetközi cserkész tábor lesz, melynek nyitó-istentiszteletén majd én

Tobias Stutz & Flórián Orsolya

Nemzetközi magyar cserkész tábor szabadtéri nyitó-istentisztelet

Ki mit tud verseny a Tíngagárdén megrendezett anyanyelvi táborban

Záróistentisztelet után a ludwigsburgi konferencia résztvevői

fogok szolgálni. Arra sem láttam lehetőséget, hogy részt vehetnék gyermekeink tângagárdei anyanyelvi táborán, aztán 8-án mégis ott lehettem, útban Göteborg felé, ahol egy asszonytestvérünket temettük. Az tervben volt, hogy augusztus 24–27. között részt veszek a németországi Ludwigsburgban a Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetségének évi konferenciáján, de nem tudtam, hogy egy stockholmi presbiter-jelölt lesz útítársam. Már egy esztendeje tudtam, hogy szeptember 2-án drága kislányom, Molnár-Veress Ágota és párja, Martin Anckar esküvőjére gyűlünk majd össze a stockholmi Allhelgona-templomban Isten áldását kérni házasságkötésükre, de nem tudhattam, csak sejtettem, milyen jóleső érzés lesz majd együtt lenni az egyre terebélyesedő, immár svédekkel is kiegészülő erdélyi, magyarországi, németországi, perui és svédországi rokonsággal. Ugyan ki gondolta volna azt, hogy míg mi a legjavában kesszülünk Stockholmban a lagzira, addig tângagárdei gyülekezeti otthonunkban egy hibás villany-fűtőtest miatt tűz üt ki, s ha nincs ott egy Lócsey Samu nevű bátor ifjú férfi, ma már csak fényképről mutogathatnánk egymásnak, milyen is volt megannyi táborozás, konferencia és ezernyi kedves összejövetel színhelye.

Molnár-Veress Ágota & Martin Anckar

Tudtam – de arról nem tudtam, hogy...; számítottam rá – mégis álmomban sem gondoltam volna, hogy...; tervbe vettem ezt vagy amazt – és a tervet valami történés keresztülhúzta, divatos szóval élve úgy mond „felülírta.” Ez történt jelen lapszámunkkal is.

Tudtam – de arról nem tudtam, hogy...; számítottam rá – mégis álmomban sem gondoltam volna, hogy...; tervbe vettem ezt vagy amazt – és a tervet valami történés keresztülhúzta, divatos szóval élve úgy mond „felülírta.” Ez történt jelen lapszámunkkal is.

Tervbe vettem, hogy az Új Kéve októberi számában – a forradalom 50. évfordulója alkalmából – túlnyomó részt ’56-os írásokat jelentetünk meg: már augusztus 21-én felvételre került a Dr. Borbándi Gyulával készült interjú, szeptember első napjaiban megjött Pap Ivánnak a váci kitörésről szóló összefoglalója, amelyet később Eichhardt Sándor részletező levele és fényképei egészítettek ki, de beérkezett a katrineholmi Álló Rózsikák ’56-os menekülésének története is, alkalomhoz illő versek, a forradalom kro-

nológiája stb. A hónap közepén péntektől vasárnapig zsúfolt istentiszteleti körút következett öt városban, s a hétvége utolsó szolgálatára szeptember 17-én, vasárnap este Sölvesborgban került sor. A fárasztó nap után már-már nyugovóra tértem volna a vendéglátó családnál, amikor egyik gyülekezeti tagunk izgatottan hívta a házigazdákat, akikre láthatóan átragadt az izgalom:

– Forradalom van! Magyarországon forradalom van! Valami hangszalag került nyilvánosságra. Már ezrek vannak a Kossuth-téren! A Hír-TV egyenes adásban közvetít a térről, ha nálatok nem fogható, gyertek át, nézzük együtt! – hívott a késő esti órában.

Éjjel egyig a képernyőre ragadva néztük-hallottuk az eseményeket, a kommentárokat. Másnap hatóság autózás után hazaérkezve első dolgom volt az interneten bekapcsolni a Hír-TV egye-

A tüntetések sora szeptember 23-án Göteborgban kezdődött

nes adását, s megdöbbenve hallgattam újra meg újra a miniszterelnök május óta titkolt, most nyilvánosságra került beszédét, útszéli trágár szavait, a többévtizedes semmittevésről és a választópolgárok megtévesztéséről, trükkök százairól szóló – megbánást egyáltalán nem mutató – szózatát, melyben szinte kérkedett azaz, hogy „hazudtunk éjjel, nappal és este.”

Azóta a történesek átírták, „felülírták” napjainkat: egy időre félrekerült a lapszerkesztés, a kijelölt textus helyére az aktuális helyzetre találó bibliai igeszakasz került, részben más lett a prédikáció mondanivalója is, és ez lett mindennapi beszélgetéseink témája otthon, telefonban, barátok között és a gyülekezetekben egyaránt. Előtérbe került egy olyan kérdés, amelyet nem tudunk, amelyet nem lehet megkerülnünk, amelyről beszélnünk kell, de nem csak beszélnünk kell róla, hanem következtében cselekednünk is kell. És ha mi, középkorúak vagy idősebbek nehezebben mozdultunk is, Istennek hála, akadtak szép számban fiatalok, akik Göteborgban, majd Stockholmban, Helsinkiben, ugyanúgy mint Budapesten, New-Yorkban vagy Sidneyben élére álltak a tiltakozó akcióknak, demonstrációknak és tüntetéseknek.

– VELETEK VAGYUNK! TARTSATOK KI! – üzenik sokan a világ minden részéről, üzenjük mi is innen Északról, nemcsak a Kossuth-térre, de az országban bárhol tiltakozóknak. Veletek vagyunk, mert magyarok vagyunk, akkor is, ha ti minket rég leírtatok, megfutamodottaknak és jelentékteleneknek tartotok. Veletek vagyunk, és mindazokkal, akik éljenek bár Magyarországon vagy Erdélyben, a Délvidéken, Kárpátalján vagy a Felvidéken, érzik, egyre inkább érzik és tudják, hogy csak akkor van jövőnk, ha egymást meghalljuk, s ha újból egymásra találunk!

A történesek ím részben „felülírták” e lapszámunk tartalmát, és növelték terjedelmét is. Ennek ellenére néhány – már beszerkesztett – írásnak még így sem maradt helye; maradtak a következő számra. Ezúton is elnézést kérünk azoktól, akiknek beküldött cikkei és témái e lapszámunkban nem kaptak helyet.

A történesek „felülírták” szeretetszolgálati tevékenységünket is: a tângagárdei tüzeset igen komoly figyelmeztetés lett sokunk számára, s ráébresztett arra, hogy bár szép és nemes dolog mindig másokért élni és tenni, a magunk értékeinek megtartása, ápolása és fejlesztése – s amikor az idő majd eljön, átörökítése – ugyanúgy fontos és megkerülhetetlen feladatunk. A befizető pénztalványon ezentúl kiemelt céltámogatásként feltüntettük Tângagárdét, remélve, hogy összefogásunk meghozza látható gyümölcsseit.

Az utóbbi időben váratlan történesek, apró jelek egyéni életemet is befolyásolták, s részben „felülírják” eddigi életviteletemet; arra intenek, hogy a még meglévő egészségemmel és energiámmal bánjak takarékosabban. A koratavasszal tapasztalt látás-kiesés, majd a most hangszalagomat ért –egyelőre még csak részleges – idegbénulás mind-mind arra figyelmeztet, hogy valamit változtatnom kell életvitelemben, s talán lesz, amit fel kell adnom, hogy valami mást – például egészségemet, vagy egyáltalán: életemet – megtarthassam. Vannak idők, amikor a történesek „felülírják” terveinket. Most ilyen időket élünk.

Molnár-Veress Pál

Stockholmban szeptember 28-án mintegy 150 tüntető követelte a Gyurcsány-kormány távozását

Helsinkiben október 1-én tüntettek

Eichhardt Sándor – Pap Iván

„Innen csak megdögölve lehet kikerülni!”

Vác a megkülönböztetett politikai foglyok megsemmisítő börtöne volt. Ide hozták a háborús főbűnösöket, a demokrácia-ellenes kémekeket, hazaárulókat és mindenkit, akit nem végeztek ki, de akiknek el kellett pusztulniuk. A világtól teljesen elzárt, drótsövényvel körülvett és őrtornyokkal megerősített váci fegyház egykori parancsnoka, Lehota ÁVH-s őrnagy nem véletlenül mondta: „Innen csak megdögölve lehet kikerülni!” Néha hozzátette: „egy út még is csak kivezet Vácról, de az a temetőbe visz”. Amikor mi 1953-ban Kormány Alajos börtönparancsnoksága idején a hírhedt fegyházba kerültünk, a rabok azzal nyugtattak minket, hogy Vácról igenis van egy kivezető út, s az Nógrádverőcére visz. Akkor még nem tudtuk, hogy ezzel az ott gyanított rabtemetőre utalnak. 1956-ban a váci fegyház és börtön parancsnokságát a szovjet-orosz börtönökben tanulmányúton járt, ún. „Dzserszinszkij-akadémiát” végzett Gáspár Márton nevű századosra bízták. Félelemmel teli kíváncsisággal vártuk, ő vajon miféle jövőt és kiutat helyez kilátásba a kényuralma alá vetett alattvalóinak? Arról ugyanis már hallottunk, hogy a „nagy Sztálin” halála után a nagy Szovjetunióban is áttértek a fogvatartás új szemléletére s módszereire, csak éppen azt nem tudtuk, hogy ez ránk nézve mit fog majd jelenteni?

Rákosi Mátyás 1956 júliusában történt lemondásával megindult a politikai foglyok ügyeinek és ítéleteinek felülvizsgálata. A börtönökben és különböző internálótáborokban civilbe öltözött AVH-s tisztekből és a Népügyészség ügyészeiből verbuvált bizottságok jelentek meg. Ezek elsősorban az ügynevezett háborús és népellenes ügyekben közvetlenül a háború után elítélteket hallgatták ki, majd egy részüket feltételelesen hazaengedték. A felülvizsgálatok során az ügyészség kényesen vigyázott arra, hogy visszatartsa mindazokat, akiket hűtlenség, kémkedés, szervezkedés, szabotázs, összeesküvés, vagy a megszálló szovjet hadsereg elleni ténykedés címén ítélték el. Visszatartották továbbá a betiltott kisgazda és szociáldemokrata párt tagjait, a papokat, egyházi ügyek-

ben elítélteket, a tiltott határátlépőket, a jugoszláv vagy más követségi perekben elítélteket is. Mindenesetre a felülvizsgálatok nyomán a rabok létszáma szinte a felére csökkent. Ekkor szabadult ki a népbíróság által 1948-ban koholt vádak alapján elítélt Kecskési Tollas Tibor hadnagy, honvédtiszt is, aki aztán a forradalomban a budapesti nemzetőrség összekötő tisztjeként vett részt, majd az emigrációban megalapította a Nemzetőr című lapot, és kiváló versesköteteivel gazdagította az egyetemes magyar irodalmat, kiváltképp a nyugati magyar irodalmat.

Abban mindenki biztos volt, hogy a kommunista rendszer kormányzata önkéntesen vagy jószántából nem lett volna ilyen nagylelkű. Kétségtelennek látszott, hogy a felülvizsgálatokra a szármait újra bontogató nyilvánosság is erős nyomást gyakorolt. Talán ez volt az első jel arra, hogy „kint” valami történik.

„Bebádogoztak minden ablakot.” Az itteni ablakok az utcára néznek, de ilyenek voltak az AVH-laktanyára néző udvar felőliek is. A felső képen a váci fegyház Dunára néző épülete: a saroképület az AVH-laktanya volt, utána következtek az üzemek. Akkor még fa őrtornyok álltak itt, közöttük kerítés.

Már korábban is megtörtént, hogy néhány megvesztegethető fegyőrtől – fizetség ellenében – egy-egy kintről be-csempészett napilapot, újságot, olvasnivalót kaptunk. Azt is mondhatnánk, hogy bizonyos fokig tájékozottak voltunk a kinti hangulatot illetően. Kezdtünk felfigyelni a Petőfi kör munkájára, az írók kritikájára, az újságokban egyszerre megjelenő önkritikákra. Évek óta először éreztünk valami optimizmust, és kezdtünk hinni abban, hogy innen nem csak „megdögölve”, de talán még élve is ki lehet kerülni. Mégis volt bennünk egy olyan rossz érzés, hogy a kinti világban folytatott nagy vitákban és kritikákban a politikai foglyokról, rólunk elfelejtkeznek! Ennek jeleként fogtuk fel azt is, amikor 1956 augusztus végén lezárultak a felülvizsgálatok, s a Legfelsőbb Bíróság és a Legfelsőbb Népügyészség a visszamaradt foglyok ügyében a kiszabott ítéleteket megerősítve a fogvatartás folytatását határozta el.

Szeptemberben és októberben a váci fegyházban maradt mintegy 1000–1200 fogva tartott szokásos mindennapjait élte: Weisz és Balázs urak műszaki irányítása alatt álló, két- illetve három műszakban folyt a munka a gombüzemben, a cellprésen, a logarléc és mérőszalag-gyártó részlegen, hasonlóképpen a szigetelésekhez használt csillámpala-hasogatóban.

A fogva tartottakat a magánzárka-osztályon kívül további négy osztályon helyezték el. (Ezen emlékezés egyik szerzője, Pap Iván 1953 áprilisában az úgynevezett „bajai ügyben” került letartóztatásra, s fegyveres szervezkedés címén 10 évi börtönbüntetésre ítélték. Vácon a fogház IV. osztályán, a 90–97-es zárkák alkotta folyosón a 94-es zárkában volt bezárva más mérnökkel, pl. a szombathelyi Rozmányics Tiborral és az ózdi Gödönyi Lajossal együtt. Őket nem a műhelyekben, hanem az azok mellett működő mémóki irodán dolgoztatták. A másik szerző, az ugyancsak a „bajai ügyben” katonai bíróság által életfogytiglanra ítélt Eichhardt Sándor a 28 zárkából álló III. osztályon a 87-es számú zárkában volt.)

A váci fegyház 50 évvel ezelőtti - nem méretarányos - alaprajza (Eichhardt Sándor vázlat nyomán)

A magánzárka-épület utcai homlokzata (Eichhardt Sándor felvétele)

Minden osztályon volt két-három rabok közül kiválasztott „házimunkás”, akik hozták-vitték az ételes-kondérokot, s az ő feladatuk volt a folyosók, lépcsők stb. takarítása is.

1956. október 23-án az utcákra vonult százezrek, jelszavakat skandáló tüntetők hangjától, lelkesítő beszédektől bizsergett a főváros levegője, este a Rádió épületénél már eldördültek az első lövések is, de mi erről akkor még semmit sem tudtunk.

A III. osztályról az utolsó műszak október 23-án este 10-kor ment le a gombsütőbe, de még a műszak befejezése előtt felhozták őket és utána lelakatolták a zárkákat.

A IV. osztályról 24-én is elindult a reggeli műszak, de a délelőtti folyamán gyorsan be is fejeződött. Ekkor egyes örök elejtettek egy-két szót arról, hogy „balhék” vannak sokfelé az országban, és Budapesten is lövöldöznek.

24-én és 25-én szigorú ellenőrzés mellett nyitották ki a zárkákat víz és ételosztáskor. Beszélni nem lehetett. Nem tudtuk mire vélni, amikor 25-én délután váratlanul megjelent a GH-s (beszerző) tiszt, s egy trógliról cigarettát és gyufát osztott ki minden elítéltnak, holott bent a zárkában tilos volt dohányozni. Meg is jegyezte: „Fiúk, vigyázatok, nehogy tüzet fogjon a szalmaszák!” Feltűnt, hogy az addigi szokásos „k...a fasiszták” helyett egyszerre „fiúk” lettünk. Még mielőtt ezek az apró jelek valamiféle bizakodással töltöttek volna el, hamarosan megértettük, miért is engedték meg a zárkában való dohányzást. Aznap ugyanis már kimaradt a börtönudvaron a fegyőrök sora között, mégis a szabad ég alatti séta. Feltűnt az is, hogy míg máskor osztályonként, folyosónként a „házimunkások” osztották az elemőzsiát, most az örök zárkánként adták be az ételt. Nagyon furcsállottuk a dolgot, meg azt, hogy míg máskor legalább Török szaki meg Józsi-bácsi, az ör, oda-oda szóltak hozzánk, s erről-arról értesítettek is bennünket, most mélyen hallgattak. Némán és gyorsan történt minden. Rosszat sejtettünk abból is, hogy éjjelre a zárkaajtók tolózárait, az úgynevezett „kutyákat” lakattal is lezárták. Akkor már – Tollas Tibor verséből idézve – „bebádogoztak minden ablakot”.

Október 26-án aztán megtört a jég. Az örök egyszerre csak beszédeesebbé váltak, s közölték, hogy „maguk hamarosan hazamennek”. – Hittük is meg nem is, amit mondtak, s

megengedtük magunknak egy kis szabadszájúságot, mondván: – Akkor pedig váltás lesz törzsőrmester úr! – arra célozva, hogy hamarosan ők lesznek a zárkák lakói. Abban a „megtiszteltetésben” is részesültünk aznap, hogy a börtönparancsnok a politikai tiszttel együtt végigjárta a zárkákat, s csaknem úgy mosolyogtak ránk, mintha jóakaróink lennének.

Eljött október 27-e. Egy szombati nap volt, melynek szürke reggele még semmi izgalmat nem árult el magáról. De aztán észrevettük, hogy az udvari örök sapkájáról eltűnt a vörös csillag, s ebből ítélve már kezdtük elhinni, hogy „most már biztos, hogy maguk hazamennek!” Reggel 9 óra felé egyik rabtársunk rövid beszédet tartott a magánzárka-udvarra nyíló egyik zárka ablakából, s beszédét a magas falak csak úgy visszhangozták. Arról számolt be, hogy forradalom van, és az ország népe fegyverben áll, majd felcsendült a Himnusz! A döbbenet erejével hatott, amikor sok száz torokból egyszerre zúgott fel a betiltott és régen hallott fohász: Isten, áldd meg a magyart, jókedvvel, bőséggel, / Nyújts feléje védő kart, ha küzd ellenséggel... Azt hiszem, ez volt az indító jel, a jeladás a cselekvésre, a börtönből való kitörésre. Egy néhány másodpercnyi feszült csend után elkezdtek verni az ablakrácsokat, ajtókat, a csajkákat és vödröket, és félelmetes erővel megszólalt a szavalókórus: „Gyilkosok, engedjete ki!” A „gárda” egyből cselekvésre készen állt.

Először a III. osztályon, talán a 61-es zárka lakóinak sikerült valami módon kitörni az ajtó alsó keresztpántja alatti deszkákat, s a szűk résen kibújva a folyosón talált néhány alkalmas tárggyal és szerszámmal feszíteni, ütni kezdték a többi ajtó lakatait és tolózárait. Az osztályvezető Majer őrmester „úr” az ijedtségtől szabályosan elájult, de a rabok nem bántották, hanem a szobájába vitték, s az ágyára fektették. Sorra következett a többi zárka „kutyáinak” eltávolítása, előbb a III, majd a IV osztályon. Mielőtt még valaki el nem mozdította volna a riglit Pap Ivánék 94-es zárkájának ajtajáról, a rab mérnökök egy létrával döngették az ajtót, egészen jó eredménnyel, míg végül sikerült innen is kiszabadulniok. A folyosókon ekkor már több száz rab tolongott. Az emeletről sikerült lemennünk a földszintre, ahol sorra megnyíltak a II. és az I. osztály zárkái is.

A magánzárka-udvar. Balra a földszinten volt az I-II. osztály, az emeleten a III-IV. osztály. Jobbra a magánzárka-épület. (Középesy Gábor felvétele)

Börtönfolyosó a „Doberdóban” (Középesy Gábor felvétele)

Azt már nem láttuk, miként sikerült kiszabadítani a Dunára néző pincesorban, a „Doberdóban” levő, ablak nélküli fegyelmi zárkák lakóit.

Az I. osztályon kötöttünk ki, de ott megtorpantunk. Az irodahelyiségeket elválasztó vasrács mögött örök álltak, előttük golyószóró. Egymásba karoltunk, megindultunk velük szembe. A rácsokig mentünk. A rabok kérésére később megjelenő Gáspár intézetvezető magasba tartotta pisztolyát, sápadt volt, keze remegett. Egy pillanatig átvillant agyunkon: „ezek még fasírozottat csinálnak belőlünk!” Gáspár tárgyalni akart velünk, mint „a forradalmi kormány megbízottja”. Igyekezett megnyugtatni a tömeget. Kérte, hogy vonuljunk vissza a zárkákba és alakítsunk egy tárgyaló-bizottságot. Attól tartva, hogy a külső őrség még a géppuskaállásokban van, s ezért az erőszakos kitörés kockázatos lenne, többen, a rabok között tiszteletben álló Vörös János altábornagyot és egy papot próbáltunk rávenni arra, hogy kezdjenek tárgyalásba a fogva tartókkal. Amikor már-már fenyegető nyugtalanság lett úrrá a tömegen, valaki elkialtotta magát, hogy a pékség felé nyitva az út! Egyszerre mind a pékség felé tódultunk, ahol valóban, a szenes-udvarra nyíló kis ajtó nyitva volt. Eichhardt Sándor az első 25–30 rab között volt, akik a kocsibejáró nagykapu felé szaladtak. Valaki odakiabált az őmek, hogy „adja ide a kulcsot!” – mire az visszakiáltott, hogy „nem adom!”, de máris nyitotta az utcára nyíló kétszárnyú vaskaput! Kint az utcán már várt minket Vác népe, mely boldogan ölelgetett bennünket.

Már közel százan kijöttünk, amikor valaki elkialtotta: „Bajtársak, most elénekeljük a Szózatot!” Vác népével együtt összeszorult torokkal zúgtuk mi is: „Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar, / Bölcsöd az, s majdan sírod is, mely ápol s eltakar. A nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely...” S ekkor egy géppisztoly tüze csattant el a diadalívvel egy vonalban álló börtönkórház tetejéről (állítólag Dr. Ádám ÁVH-s őrmagy rendelte el a lövést). Ugyanilyen váratlanul a diadalív előtt álló két teherautóról – amit addig észre sem vettünk – egyenruhások ugráltak le (valószínűleg a forradalmárokhöz átállt honvédek voltak), s máris viszonozták a tüzet. Pillanatok alatt mindenki menedékbe vonult, s az utca kiürült. Mi az irodaépület ablakai alatt a falhoz lapultunk,

A diadalív, mellette a rabkórház; az innen leadott lövések elől a baloldali falhoz lapultunk, majd szaladtunk át az utcán.

ahova a börtönkórház tetejéről kilőtt golyók nem érhettek el. A forradalmárok viszont-tüzének fedezékében néhányunknak sikerült átszaladnunk az utcán, ahol a szemközti ház kapuja mögött újból biztonságba kerültünk. Még mielőtt felocsúdtunk volna, a lakók öreg ruhadarabokat dobáltak felénk – szinte parancsolva, hogy „dobja el a csikosat!” –, amit futás közben öltöttünk magunkra, majd átmásztunk a párhuzamos utcai ház kerítésén, onnan ki az utcára.

És ott, amikor már civilek és szabadok voltunk, jutott eszünkbe az imént géppuskatűzzel félbeszakított Szózat utolsó sora: „Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell!” Hatan voltunk: Balogh József, Eichhardt Sándor, Öry József, Pap Iván, Turányi Lajos bajaiak, és Szoboszlai Miklós kecskeméti rabtársunk. Egymásra és magunkba néztünk, s kimondatlanul is arra kerestük a választ, hogy számunkra vajon hol van az a hely, ahol ezután élnünk lehet? Pillanatszerű merengésünkből föl sem ocsúdva, az utcán hirtelen egy börtönből jól ismert arccal találtuk magunkat szemben: Toma József fegyőrünk volt. Csak a belénk idegződött bizalmatlanság rezzent át rajtunk egy másodpercig, de barátságos tekintete megnyugtató, s a hozzánk a börtönben is mindig emberséges fegyőr behívott házába. Gyorsan tájékoztatott minket a forradalmi eseményekről, a Pesten a Váci úton a

Ebbe a házba szaladtunk be, itt dobáltak nekünk öreg civil ruhákat, amelyeket „futás közben” húztunk magunkra a csikos rabgúnya helyett.

forradalmárok és az oroszok között éppen folyó tankcsatáról, melynek robaját a távolból is hallani lehetett. Józsi bácsinál megborotvátkoztunk, felesége zsíros kenyérről és pogácsával, ő meg borral kínált bennünket, s ott koccintottunk először a szabadságra!

Hamarosan tovább indultunk, s Vác határában dél felé vettük utunkat, de Toma figyelmeztetett, hogy Budapestet kerüljük ki, mert a visszahúzódott orosz csapatok körülvették a várost. Mivel semmi igazolványunk, papírunk nem volt, kettesével, utakat és falvakat kerülve gyalogoltunk a szítaló esőben. Vácrátót mellett elhaladva estére Veresegyházra értünk. A falu szélén bementünk egy házba, szállást kértünk. A gazda nagy nehezen belement, hogy megalhatunk az istállóban, ahol egy sovány ló, és Nyikita, a kecske volt a hálótársunk (nevét nyilván Nyikita Hruscsovtól kölcsönözte). Az már csak természetes volt, hogy a „közakarát” értelmében Nyikita mellett Iván helye lett kijelölve a földre leszórt szalmán. Mikor szállásadónknál egy kis enivaló után érdeklődtünk, annyit válaszolt, hogy „nincs semmink, csak néhány éhes gyermekünk és mérhetetlen szegénységünk”. Megtudva, hogy Vác-ról szabadult politikai elítéltek vagyunk, hirtelen megfordult

Isaszeg. Falu széle. Mikor dél körül Gyömrő felé kérdztük az utat, azt mondta egy bácsi: „Édes fiam, ha felérték a dombtetőre, már látjátok Gyömrőt!” Délután 4-kor még nem voltunk a tetőn!

és gyors léptekkel távozott az istállóból. Nagyon megijedtünk, hiszen joggal tarthattunk attól, hogy netán még feljelent. Egy félóra elteltével újból megjelent, s behívott a házba: jöjjenek, az asszony főzött egy kis lebbencslevest! Szótlanul, áhítattal kanalaztuk magunkba a forró ételt, s illata még akkor is orrunkban motoszkált, amikor első szabad éjszakánkon az istálló szalmáján álomra hajtottuk fejünket.

Másnap, október 28-án, amikor a gödöllői állami gazdaságot érintettük, az éppen az udvaron tartózkodó elnökelvtársnő gyanakodva végignézt rajtunk, s azt kérdezte: „el-dobtátok az egyenruhát?” Talán azt hitte, hogy bujkáló ÁVH-sok vagyunk. Isaszegen útba irányítottak Gyömrő felé, de a gödöllői dombság déli nyúlványain még órákat baktattunk, míg végre egy kis földkunyhóból felszálló füstöt vettünk észre. Egy volt katonatiszt meg egy Sándor nevű székely góbé zugban pálinkát főztek. Persze ittunk a szabadságra, de négy év után kicsit sok volt a három deci rézeleje! Lent a tanyájukon mamája vacsorát készített, és egy elég nyugtalan éjszakát egy meleg istállóban töltöttünk.

Reklámtábla - a börtön falán. Kissé ironikus, nemde?
Vajon kikre gondoltak, akik felhelyezték a falra?

Harmadik napja már, hogy szabadok voltunk. Reggel egy gabonás zsákokat szállító lovaskocsin a zsákok közé bújtatva vittek át bennünket a kommunista zárlaton. Egy ellenőrzésnél aláézték a ponyva alá, de mi 4-5 zsák magasságban lapultunk. Utunk Pécel–Maglód–Üllő határában haladt. Estére az ócsai vasútállomáson reméltünk elcsípni valami vonatot. Ilyen azonban nem közlekedett, így másnap kaptunk egy négykerekes vasúti karbantartó kocsit, amit úgy hajtottunk, hogy az egyik lábbal térdeltünk a kocsin, a másik lábbal meg a síneknek feszülve löktük. Mivel a pálya állandóan emelkedett, félredobtuk a sínekről és gyalog folytattuk utunkat. Csodálatos módon ismét találkoztunk két társunkkal, akik másfelé mentek. Az országban történő változásokról a falurádiókon keresztül tájékozódunk.

A negyedik napon, október 30-án már olyan fáradtak és közönyösök voltunk, hogy Dabas után, valahol Örkény és Táborfalva között felmentünk az országútra Lajosmizse felé. Balogh Jócó bakancsa teljesen szétment, egy motoros felvette, hogy majd a vasútállomásig viszi. Mikor mi is odaértünk, s az állomásfőnök irodájába léptünk, elnémult a beszéd. Nem tudom, hogyan nézhettünk ki, de a főnök megkérdezte: – Hát maguk kicsodák? – Váci politikai elítéltek voltunk, most pedig útban volnánk hazafelé, Bajára – válaszoltuk. Mire a főnök odaszólt néhány embernek: – Azonnal dugjátok el őket a mozdonyvezető laktanyába, hisz húsz perccel ezelőtt ÁVH-s ellenőrzés volt! A gondnok néni morgott, hogy ilyen jöttek koszolják be a laktanyát, de amikor neki is megmondtuk, kik vagyunk, ránkzárta az ajtót, és egy félóra múlva a lányával együtt két karkosár enni- és innivalóval tért vissza.

Szabadulásunk ötödik napján, október 31-én hajnalban kicsempésztek bennünket Lajosmizséről, ahonnan Ágasegyházára gyalogoltunk, mivel Öry Jóska barátunk öccse, Tibi ott tanítóskodott. A tantestület jobb ruhákat, pénzt, élelmet

gyűjtött, majd megállítottak egy Kalocsára tartó teherautót, mely elvitt Bajára. Este nyolc óra körül ismét megölelhetjük rég nem látott szüleinket, testvéreinket, régi jó barátokat.

Felejthetetlen emlékek élednek fel bennünk így 50 év után. Végül is csodálatos volt átélni a szabadulást, de ugyanolyan csodálatos volt azt is megtapasztalni, hogy – egy-két egyéntől eltekintve – él a magyar népben a rokonszenv, az önzetlen segítő készség, az emberség és a jóság.

Istennek legyen érte hála!

Emléktábla a fegyház falán, mely az egykori váci politikai foglyok 1956. október 27-i kitérését örökíti meg. 1956 előtt is, majd utána is sokszáz, talán sok ezer politikai fogoly szenvedett a váci börtönben. Közülük sokan nem élhették meg a szabadulás napját. Emlékezzünk kegyelettel rájuk!

Egykori Vácra szabadult politikai elítéltek és néhány hozzátartozójuk az emléktábla-avatás után, a kitérés évfordulóján, 2000. október 27-én. Balról jobbra: Szőke Pál, Pap Iván, Pap Sarolta, Öry József, Dr. Csizmadia Zoltán, Kovács László, Eichhardt Sándor; (egy ismeretlen hozzátartozó), Esztergár Pál, Márkus László.
(A cikkhez mellékelt fényképek - amelyeknél a szerző nincs feltüntetve - Eichhardt Sándor felvételei)

Fehérváry István: Börtönvilág Magyarországon 1945-1956 című könyve szerint elmondható, hogy 1956. november elsejéig mindenütt megnyíltak a börtönök kapui (legkésőbb a kőbányai Gyűjtőfogházban), és Magyarországon 1956. november elseje és negyedike között nem volt politikai rab! Azt követően viszont az elbűjt ÁVH-ból újra toborzott rendőrség ezrelékével szedte össze azokat, akik részt vettek a heroikus küzdelemben, s akiknek nem sikerült elmenekülniük. Hetekkel később újra lettek a börtönök, bányák, internálótáborok. Az egykor Bajáról elhurcolt rabtársaink közül Balogh Jóska és Ikotity Jóska újra letartóztatták, s majd csak 1964-ben szabadultak.

Megmaradni magyarnak

Beszélgetés Borbándi Gyulával

A stockholmi Magyar Házban ez év augusztus 20-án tartott előadásában Borbándi Gyula többek között ezt mondta: Szent István az országépítésben, Magyarország felépítésében igénybe vette a pogányokat is. Ma már egyértelműnek tűnik, hogy a 17 évvel ezelőtti úgynevezett rendszerváltoztatás folyamatában a demokratikus ellenzék is valami hasonló megfontolásból hagyta érintetlenül a pártállami vezető réteget, nem történt meg az elszámoltatás. Az eredményt ismerjük. Ha módjában állt volna, a rendszerváltoztatás folyamatában mit tett volna Ön, ezzel az áttételesen fogalmazva „modernkori pogánysággal”?

Ami a kérdést általánosságban illeti, abban – keresztényekként is – egyetérthetünk, hogy az ember változhat, és megváltozhat véleménye, nézetei, és azt gondolom, ezt illendő tiszteletben tartani. Azoknak tehát, akik tettekkel is bebizonyították, hogy megváltoztak, nem helyes felhánytorgatni azt a múltat, amit ők maguk is megtagadtak. Hogy '56-ban valaki hogyan viselkedett? Azóta ötven év telt el, és az '56-os nemzedéknek a nagy része már nem él. Akik ma él-

nek, azok '56-ban húszas-harmincas éveikben lehettek, és az ő akkori magatartásukat nyilván az döntötte el, a történeteket hogyan látták, illetve mire predesztinálta őket a múltjuk, a származásuk. Hogy az elmúlt évtizedekben megváltoztak-e vagy sem? El lehet képzelni, hogy vannak, akik '56 óta semmit sem változtak, akik ma is ugyanúgy kommunisták, mint voltak akkor, ma is pozitív jelenségnek fogják fel azt a korszakot, ami 1945-tel kezdődött Magyarországon. És vannak persze, akik átgondolva a dolgokat, ma már másképpen látják az eseményeket. Nos, én azt hiszem, hogy ezt a szabadságot, és ennek a szabadságnak a tiszteletét valahogy tudomásul kell vennünk, el kell fogadnunk.

Más dolog az, hogy akik akkor, és az azt követő évtizedekben saját tévedésből vagy környezetük hatására '56-ot ellenforradalomnak tekintették, elítélték, de nézetük mára megváltozott, azok részéről illő-e, kívánatos-e, elfogadható-e, hogy közszereplést vállaljanak? Én az ilyeneknek inkább azt ajánlanám, hogy legyen meg bennük az alázatnak az a mértéke, legyen bennük amnyi szerénység és önmagukkal szembeni ítélőképesség, hogy ma nem vállalnak közszereplést. Még akkor sem, ha egykori nézetük azóta módosult. Az is kérdés, hogy az ilyen – feltételezzük – megváltozott szemléletű ember alkalmas-e a közszereplésre, közhivatalok ellátására, arról nem is beszélve, hogy az ország vezetésére! Ezt kívülről nem lehet eldönteni. A választások dönthetik el azt, hogy bízzák-e az ország vezetését olyanokra, akikről a lakosság egy része azt tartja, hogy mai szemmel nézve negatív szerepük volt az '56-os eseményekben, vagy a következő években kitarítottak azok mellett, akik a forradalom ellen voltak, vagy az ország megszállott, csatlós állapotának fenntartásában közreműködtek, azt helyben hagyták.

Nyugaton úgy látták, hogy az otthonmaradt többség, mely szenvedett és megalázva élt az 1956 utáni évtizedekben, soha nem akarta azt a rendszert, melyet ráerőltettek, s amelyben kénytelen volt berendezkedni. Miért történhetett meg mégis, hogy a rendszerváltoztatás után ez a tömeg, legalább is a szavazó lakosságnak valamivel több mint a fele, immár három szabad választás alkalmával olyanokra adta voksát, akik, vagy akiknek elődei a soha nem akart rendszert egykor ráerőltették?!

Nekem rejtély, mi okozza azt, hogy a lakosságnak egy jelentékeny része – most már többsége – ezekre adja szavazatát. Mert van egy olyan réteg, amely önös érdekből, előrejutása reményében mindig azok oldalán áll, akik hatalmon vannak, vagy akik a hatalom megszerzésére nagyobb erővel, pénzzel stb. bírnak. De van egy olyan réteg is, amely eszmék alapján áll olyan pártok, táborok vagy szövetségek mellé, melyeknek szemléletével azonosulni tud, s amelyeket jövője szempontjából meghatározónak tekint. Az 1989–90-es fordulat után szabad választások voltak, tehát a magyar népnek, a választópolgároknak igazán módjukban volt úgy dönteni, ahogyan ezt a lelkiismeretük diktálta, és ami törekvéseiknek megfelel. Tehát a választások, még ha ezeket olykor olykor esetleges csalások vagy visszaélések gyanújának árnyéka környékez is (én ebben nem hiszek), demokratikus választások voltak a fordulat óta, tehát mindenki szabadon döntötte el, hogy a keresztet a választócédulán hová teszi. Éppen ezért rejtély sokak számára – számomra is –, hogy mindezeket figyelembe véve, a lakosságnak a többsége ezekre adja szavazatát. Tény az, hogy az Antall-kormány és Orbán Viktor négy évét leszámítva – a mostani ciklus egészével kalkulálva – a rendszerváltoztatás óta eltelt időszaknak több mint a felét a kommunista utódpart, az MSZP és a most már állandó szövetségeseinek látszó segédcsapata, az SZDSZ koalíciója s ennek az emberei uralták.

Tegyük fel, hogy '56 ellenfelei, megtorlói közül mára már sokan átgondolták egykori önmagukat, és megkövették azokat, akiket annakidején felreállítottak, tetteikkel tragédiába, börtönbe, vagy éppen a halálba sodortak. Ha tehát lejátszódott bennük egy megtisztulási folyamat, akkor hogyan lehetséges az, hogy ezeknek második, vagy harmadik generációja – amikor ma a hatalomba kerül – ugyanazt az eszköztárat alkalmazza, ugyanúgy viselkedik, mint egykoron elődei? Amikor a múlttal kapcsolatban – így '56 vonatkozásában is – a bűnök, a felelősség kérdése felmerül, mindezt azzal intézi el, hogy ők – mármint az utódok – '56-ban még csak meg sem születtek!?

Az tény és látnivaló, hogy a kommunisták, vagy legalább is hasonló szemléletű utódaik részéről nem történt meg egykori magatartásuk elítélése, abban a formában, amelyben elvárható volt. No de hát ahhoz, hogy egy nép életében új korszak kezdődjék, illenék ennek valamiféle jelét adni! El tudom képzelni, hogy nagyon kínos dolog azt mondani: bocsánat, tévedtünk! Ha olykor elhanganak is részükről erre halványan utaló kijelentések, magatartásukban és személyes kapcsolataikban mégis azt látjuk, hogy

– például az MSZP gárdájában – egymás után kerülnek előtérbe még ma is olyan emberek, akiknek a múltja őket nem igen predestinálja arra, hogy ma nemhogy vezető szerepet, de bármiféle szerepet is játszassanak a politikai életben. Az a tény, hogy mégis ott vannak, és a társadalom szembesül velük, nem annak a jele, hogy itt változások lettek volna. Pedig voltak változások. Elég Gorbacsovra gondolni, aki mai szemléletében és viselkedésében egészen más, mint korábban, a szovjet érában volt; vagy Pozsgay Imre, aki valószínűleg, elhíhetetlenül szakított a múlttal, amelynek ő nemcsak egyszerű elszenvédője, de részese és alakítója is volt! Ezek meggyőző dolgok, melyeket – gondolom – a társadalom többsége elfogad. De aki az önvizsgálaton és átalakuláson nem megy keresztül, s a múlttól való elhatárolódást nem végzi el önmagában, annak esetében mindig felvetődik, hogy valójában itt a régi kommunista múlt látszik feltámadni és tovább élni.

A lakosság különböző tömegtájékoztatói eszközökből szerzi információit, s véleménye nagyrészt úgy alakul, amint azt a média sugallja számára. Ez Nyugaton is megfigyelhető. Mondják, hogy a média amolyan negyedik hatalmi ágazat, mely fontosságát tekintve Magyarországon első számúvá nőtte ki magát. Hol lehetne meghúzni a határt, minek folytán a média befolyásolási szerepét kizárhatnánk, hogy csupán az objektív tájékoztatásnál maradjon meg?

Ami a médiahelyzetet illeti, ez a valóság. Hogy ez hogyan alakult ki, ez részben összefügg azzal, hogy a politikai viszonyok hogyan alakultak Magyarországon. A magyar médiának egy jelentős része külföldi támogatást élvez, akár úgy, hogy a lapok tulajdonosai külföldiek, akár úgy, hogy külföldről jött az a pénz, amellyel ezek megalakultak, megszerveződtek. A külföldi befektetőket, akik médiákba fektetnek pénzt, mindig befolyásolja a hazai politika, és fordítva. Ezek kölcsönösen hatnak egymásra. Mondjuk, a mai kormánykoalíció minél erősebb, minél több szavazatot kap, sajtóhálózata annál inkább számíthat arra, hogy külföldi támogatásban részesüljön. Ha nem is pénzbeli támogatásban, de világnézeti-politikai támogatásban. Sajnos a helyzet az, hogy Magyarországon, amelynek a lakossága pillanatnyilag a választási eredmények szerint majdnem 50–50 százalékban osztozik meg, sajtója ezzel szemben körülbelül 80–20 százalékos arányban a kormánykoalíciót támogatja. A Magyar Nemzetet, a Heti Választ, a Demokratát kivéve, a lapok többnyire ugyanazoknak a nagy sajtóvállalkozásoknak az orgánumai, amelyek nagyrészt külföldi támogatásban részesülnek. Nekem az az érzésem – persze ezt csak a gyakorlat bizonyíthatná be –, hogy-ha Magyarországon a lakosság állásfoglalása megváltoznék, s ez a választási eredményekben is kifejezésre jutna, akkor a külföldi sajtótámogatás is megoszlaná a nem-kommunista és kommunista-barát sajtó között. Érzésem szerint a külföldi pénzadók a másik oldalon levő, szabadelvű vagy keresztény irányzatú sajtót támogatnák. Ezek kölcsönhatások: az egyik feltételezi a másikat, az egyik támogatja a másikat. Hogy a kivezető út ebből mi, nekem eléggé homályos, és nem tudnék választ adni arra, mit kellene csinálni annak érdekében, hogy a lakosságnak ez a magatartása és viselkedése változzék.

Pártszimpátiáktól eltekintve, nem lát-e úgy általában Nyugaton egy bizonyos fajta Magyarország- vagy magyarság-ellenességet? S ha igen: mi lehet ennek az oka?

Ez is országonként változik. Nem lehet általános nyugati magatartásról, viselkedésről beszélni. Németországban például Dél-Németország, tehát Bajorország, Baden-Württemberg, inkább baráti érzelmekkel viseltetik Magyarországgal szemben. S ez vonatkozik Ausztriára is. A nyugati kormányoknak viszont mindig az a partner, aki kormányon van. Azt egy nyugati kormány nem csinálja, hogy például Magyarországon az ellenzékel fog össze, vagy az ellenzéket támogatja. A legfeltűnőbb az volt, hogy míg Németországban keresztény-demokrata, Bajorországban keresztény-szociális párt van hatalmon, s ezeknek természetes magyarországi megfelelője a Fidesz, élén Orbán Viktorral, nos, Bajorország vezetője és miniszterelnöke nem Orbán Viktort ünnepelte, hanem – amíg hatalmon volt – Horn Gyulát! Tehát mindig a hatalmon lévők az elsőszámú partnerek, még akkor is, ha világnézetileg vagy politikai kérdésekben máshoz közelebb álltak.

Annakidején, azt lehet mondani, hogy külső behatásokra alakult a magyar politika. Most ilyesmi nincs, itt dől el. Külső hatások viszont továbbra is vannak, ilyen vagy olyan arányúak. Ismerve a nyugati országok, az azokban működő pártok és kormánykoalíciók magatartását, szemléletüket és kapcsolatrendszerüket, elvben az ember azt hihetné, hogy ezek szemben állnak azzal, ami ma Magyarországon van. A gyakorlat viszont mást mutat.

Borbándi Gyula egyik tanulmányában írja, hogy a Nyugaton élő magyar emigránsok – nyilvánvalóan egy szabad társadalomban, egészen más erkölcsi normák között élve – más életszemléletet, más életstílust vettek át, s ezért van ütközés az otthoniakkal. Amennyiben a Nyugaton élők saját kormányaik – nyugati kormányaik – részéről ezt a magatartást látták, hogy mindig az erősebb oldalára, mindig a pillanatnyilag hatalmon lévő oldalára álltak, mennyiben mondható akkor, hogy a Nyugaton élő embereknek a hozzáállása tisztábbnak, erkölcsösebbnek, szabadabbnak, józababbnak, olyannak mondható, amelyre alapozhatunk, s azt mondhatjuk, hogy ők innen Nyugatról jobban látják, mi történik odahaza, s merre kéne menni?!

A Nyugaton élő emberek, a nyugati társadalmak, illetőleg a kormányok nem mindig tükrözik azt, ami jellemzi őket. Én Bajorországban, Münchenben élve tudom, hogy a társadalom a magyarországi politikai helyzetet illetően nem támogatja a kommunista rezsimet, nagyon is durván, inkább vele szemben áll. A kormány, amely felelősséggel tartozik, és amely a nemzetközi, a kölcsönös kapcsolatokért felelős, az persze másképpen gondolkodik. Az mindig azzal fog össze, aki hatalmon van. Tehát az, hogy a magyar–bajor, a magyar–német, vagy a magyar–francia kapcsolatok, Magyarország kapcsolatai hogyan alakulnak, az mindig attól függ, hogy ki van kormányon.

1951 nyarától Münchenben a Szabad Európa Rádió munkatársa lett. Az '56-os forradalmat ennél a rádiónál élte át. Érezték-e, tudták-e, hogy a Nyugat – pontosan az előbb említett szemléletből kifolyólag – cserben hagyja a magyar forradalmat, tudván és látván, hogy sokkal nagyobb a tülerő, amellyel szembe kell szálljon? És ha ezt így látták, akkor – a köztudatban legalább is így terjedt el – mégis miért hangozhatott el ismételtelen a SZER hullámhosszán az ominózus felszólítás: „Magyarok, tartsatok ki... Jövünk!” Hogyan látták ezt onnan belülről?

A forradalom kirobbanása minket ott Münchenben ugyanolyan váratlanul ért, mint gondolom, az egész magyar társadalmat. Igaz ugyan, hogy nem volt előzmények nélküli. Az egész év, a nyári hónapok, a Petőfi-köri viták, az Írószövetség szeptemberi közgyűlése, amely során a választmányba és az elnökségbe már olyan írók is bekerültek, akiket korábban üldöztek, ezek mind-mind olyan jelek voltak, amelyekből arra lehetett következtetni, hogy itt valamiféle erjedés következik majd be. Erjedés olyan értelemben, hogy a kommunista rezsim valahogyan megváltozik, a kormányzat megértőbb lesz, ésszerűbben viselkedik, a népi igények nagyobb kielégüléshez jutnak. Arra viszont, hogy itt egy forradalom kirobban, még hozzá olyan mértékű, mint amilyen Magyarországon volt, arra természetesen nem lehetett számítani.

Október 23-a keddi napra esett. Nálunk az a hét ugyanúgy indult, mint bármelyik: a kollégáknak egy része elment szabadságra, szóval semmiféle előkészület nem történt arra, hogy itt rendkívüli események következnek be. 23-án észleltük már, hogy valami történik. Október 24-én, szerdai napon volt a riasztás: a többi kollégát is, engem is hajnali négy órakor ébresztettek a lakáson, hogy menjünk be azonnal, mert Budapesten harcok folynak.

Tehát ez egy előre nem látott forradalom volt, ellentétben azokkal a későbbi kommunista '56-os elemzésekkel, kommentárokkal, hogy ezt Nyugatról készítették elő, tehát amerikaiak, meg a Szabad Európa. Ebből – igazolhatóan, ellenőrizhetően – egy szó sem volt igaz!

Az első napokban a Szabad Európa Rádió voltaképpen arról tudósított, ami a nyugati világ tudomására jutott. Ekkor a fő hírforrás a Budapesti Rádió volt, amelynek adását, az eseményekről szóló beszámolóit, híreit szerkesztőségünkben reggeltől estig folyamatosan hallgattuk. Aztán ez a rádiós tájékoztatás szaporodott a vidéki rádiók: a Szabad Győr, a Szabad Sopron, a Szabad Salgótarján, a Szegedi Rádió adásaival. És végig az országban egymás után alakultak ezek a rövidhullámú és középhullámú, de csak rövid szórás területre korlátozott adások, amelyek rendkívül hasznosak voltak, mert ezekből derült ki, hogy majdhogynem az egész ország mozdult meg, tehát az események nemcsak Budapestre korlátozódtak! A harmadik szakasz már az volt, amikor külföldi újságírók is jelentek meg Budapesten és tudósítottak az eseményekről.

Szorongó szívvel hallgattuk a 24-én kihirdetett statáriumról, a szovjet beavatkozásról, a Kossuth-téri sortűzről, 28-án a Corvin közben folyó harcokról szóló híradásokat. Megkönnyebbüléssel értesültünk 29-én a forradalmárokról, illetve a legfelsőbb magyar katonai és politikai vezetés között a Honvédelmi Minisztériumban és a Parlamentben folyó tárgyalásokról. Nagy örömmel fogadtuk, amikor október 30-án Nagy Imre bejelentette az egypártrendszer megszüntetését, október 31-én a szovjet csapatok Magyarországról való teljes kivonását, majd november 1-én – az újabb szovjet csapatmozgások nyomán – Magyarországnak a Varsói Szerződésből való kilépését, a nemzetőrség megalakulását. És persze szomorú nap volt november 4-e, Nagy Imre hajnalban elmondott rádiószózata, miszerint a szovjet haderő támadást indított Budapest ellen; a súlyos harcokról szóló híradások. Mindez tökéletes levertséget idézett elő a mi körünkben, olyannyira, hogy mi néhányan, harmincketten november 4-én délután az állásunkról le is mondtunk. Magam is benne voltam abban a csoportban, mondván azt, hogy végünk van, hogy mi tovább vállalni a munkát nem tudjuk, mert

összedőlni látszott minden. Persze másnap már másképpen gondolkodtunk, másképpen láttuk, hogy mi a tennivalónk.

Itt térek rá a kérdésnek arra a részére, miszerint a Szabad Európa Rádió további ellenállásra és harcokra buzdított volna. Ez az állítás gyakran előfordult, ma is olvasható akkori iratokban. De ebben a formában, hogy „tartsatok ki!”, vagy „harcoljatok!”, vagy „ne tegyétek le a fegyvert!”, meg hogy „segítség jön!”, nem hangzott el, ilyent nem mondtunk.

Az, hogy nincs segítség, az előrelátható volt, és nem azokban a napokban. Hadd tegyek itt egy kitérőt. Én ugyanakkor egy folyóiratot szerkesztettem, melynek Látóhatár volt a neve. Abban mi már 1956 februárjában – először Kovács Imre volt pártvezető, akkor New-York-i emigráns, utána én magam – olyan cikkeket jelentettünk meg, amelyek arra hívták fel a figyelmet, hogy Magyarország bármiféle megmozdulás, belső lázongás, forrongás esetén ne számítson nyugati segítségre. Ezt nem mi agyaltuk ki. Az amerikai publicisztikában híres közírók, mint Walter Lippmann, Cyrus Sulzberger, James Reston, már 1956 elején arról cikkeztek, hogy bármiféle kelet-európai kommunista-ellenes megmozdulás ne számítson amerikai segítségre!

Jalta következtében?

Nem közvetlenül, de mégis volt akkor egyfajta amerikai-szovjet szóértés arról, hogy a világ békéjének biztosítéka, ha Amerika és a Szovjetunió nem egymás ellen, hanem valahogy egymás mellett és egymásra való tekintettel politizál. Tehát egyik sem követ el olyasmit, ami az egyensúlyt felborítaná. Ez megfigyelhető volt később Kuba esetében, amikor a Castro-rezsim védelmében a szovjet hadihajók elindultak Kuba felé, de az amerikaiak már az óceánon megállították őket, s a szovjetek visszafordultak. Ez is annak jele volt, hogy a két világhatalom a világbéke érdekében valahogy tekintettel van egymásra. Így értendő az 1956-os amerikai álláspont is, amelyet az amerikai kormány nyíltan nem mondott ki, de tekintélyes közírók révén a világ tudomására hozott, hogy a közép-európai akkori egyensúlynak bármiféle felbomlása esetén ne számítanak nyugati segítségre! Magyar részről ennek mi adtunk hangot, Kovács Imre és jómagam, és meg is fizettünk érte későbbi személyes sorsunkban; nem maradt büntetlen, részben Kovács Imre, részben az én esetemben, de tulajdonképpen mi 1956-ban sem bízunk abban, hogy itt a Nyugatnak bármiféle segítségére számítani lehetne. Ami elképzelhető és reális volt, valamiféle nyugati tiltakozás, vagy jegyzékek küldése, de ez is elmaradt.

November 4-én a müncheni stúdióban teljes letargia uralkodott, de volt még egyetlen reménysugár: tudtuk, hogy amerikai idő szerint még november 4-én, vasárnap este ül össze a Biztonsági Tanács a szovjet lépésnek a megbeszélésére. Előzőleg november 4-én, vasárnap reggel megjelent az Observer című igen tekintélyes angol politikai hetilap, amelyben az állt, hogy ha este, a Biztonsági Tanács ülésének megkezdésekor Magyarországon még harcok folynak, a magyarok még harcolni fognak, akkor az nyilván befolyásolni fogja a Biztonsági Tanács álláspontját. A cikket mi már éjszaka megkaptuk a távirati irodák által, még mielőtt nyomtatásban megjelent volna. Ezt az „üzenetet” mi reggel két alkalommal is közvetítettük, de a további ismétléseket már leállítottuk. Ebből keletkezett az, hogy a Szabad Európa Rádió ellenállásra biztatta a harcoló forradalmárokat Budapesten.

A mindenkori status quónak a fenntartása, az egyensúlynak a biztosítása a nagyhatalmaknak mindig is érdekük volt, ma is nyilvánvalóan az. Ha netán – ne adja Isten –, egy általános elégedetlenség ma is utcára vinné az embereket, és ez véres következményekkel járna, vajon ugyanez volna-e ma is a nagyhatalmak álláspontja?

Feltételezésem szerint: igen! A nagyhatalmak úgy érzik, hogy ők az egész világbékéért felelősek, ami meg is felel a tényeknek. Egy kis ország forradalmi megmozdulása nem idézhetne elő egy világraszóló háborús állapotot, nagyhatalmak szembenállását. Mivel majdhogyanem csak az Egyesült Államok az a világhatalom, amelynek pillanatnyilag nincs semmiféle pandanja vagy vetélytársa, ezért ma elképzelhetetlen egy ilyen helyzet. Persze mindig a lehetőségek közé tartozik, hogy valamely országon belül a belső elégedetlenség forradalom kirobbanásához vezessen, de az, hogy egy ilyesmi külföldi beavatkozásra vagy támogatásra számíthatna, ma ugyanúgy valószínűtlen (más az arab világ, ott tudjuk, hogy mi a helyzet).

És ha Magyarország mai határain kívül, a szülőföldjén élő magyar kisebbséget érné meglepetésszerű atrocitás, vajon mit tenne ebben a helyzetben a Nyugat, vagy épp maga az Egyesült Államok (amely ilyen esetekben a világ különböző részein hol beavatkozik, hol nem)?!

A maximum az volna, hogy nemzetközi fórumokon, a Világszervezet előtt tiltakozások hangzanának el, esetleg szankciók is születnének, de hogy ebből valami háborús helyzet állna elő, katonai beavatkozás, azt nem hiszem. Annál is inkább, mert én úgy látom – elég pesszimista vagyok –, hogy a világ mind érzéketlenebbé válik a kisebbségi ügyek iránt. Annyi helyen vannak problémák az úgynevezett kisebbségekkel, hogy a világ már nagyjából természetesnek veszi, hogy a többség és a kisebbség nem tud megenni egymással, tehát hogy állandó súrlódások és ellentétek élnek és élesződnek. Ezért nem hiszem, hogy belátható időn belül ebből bármiféle nemzetközi konfliktus következhetnék.

Ezek után várható-e nemzetközi támogatás a határon túli magyar népközösségek autonómiaükrékvéseit illetően?

Támogatás rokonszenvek, szövetségi viszonyok mentén elképzelhető, de legfeljebb diplomáciai, külpolitikai téren. A magyar térségben maradvá: egy Duna-medencei nemzetiségi konfliktus esetén elképzelhető, hogy összeülnének a nyugati érdekeltek, mivel lassan az Európai Unió tagjává válik egész Közép-Európa. Az európai közösséget nyilván érdekelné, ha a nemzetiségi ellentétek annyira kiéleződnének, hogy az a közösség beavatkozását tenné szükségessé. Ez elképzelhető, de akkor is inkább csak a nemzetközi tanácskozások szintjén.

Tíz évvel ezelőtt az 1956-os forradalom 40-ik, most 50-ik évfordulójához közeledve Új Kéve című lapunkban felkértük olvasóinkat (az '56-osokat), hogy mielőtt eltávoznának közülünk, írják meg emlékeiket, az általuk átélteket, s azt, hogy miként látta az utca embere a forradalmi eseményeket? Felhívásunkra (a tíz évvel ezelőttil is ideszámítva) alig néhány írás született. Miben látja en-

nek okát? Igaz lehet-e, hogy az '56-os emigrációnak csupán egy egészen kicsiny töredéke volt az, mely tevőlegesen részt vett a forradalomban, neki volna mondanivalója, a többi legjobb esetben rokonszenvezett, a tömeget adta, majd a tömeggel egyszerűen csak kisodródott Nyugatra? Jellemzőnek mondható ez a többi nyugati országban élő ötvenhatosokra is?

1956 október végén, november elején részben megnyiták a határok, tehát lehetett menni. Nyilvánvaló, hogy abból a 200 000 emberből, aki 1956–57-ben kiment – s ezekből 16–18 000 később visszament –, azoknak csak egy hányada volt tevőleges résztvevője a forradalmi eseményeknek. A többiek mind olyanok, akik vagy már korábban ki akartak menni, s nem volt rá lehetőségük, vagy akik akkor határozták el, hogy kimennek. Az ötvenhatos rétegnek tehát csak egy része volt forradalmi emigráció, a másik része pedig minden olyan magyar, aki úgy érezte, hogy életét inkább külföldön szeretné folytatni, mert több esélyt lát az előrejutáshoz. Sok fiatal, rengeteg diák csak azért távozott, hogy egyetemet, nyugati egyetemet végezhesen. Hogy miért válaszoltak olyan kevesen a felhívásra? Talán azért, mert akik akkor már érett korban hozták meg döntésüket, hogy külföldön kívánnak élni, azoknak egy jelentékeny hányada már nem él; akik pedig akkor egészen fiatalok, középiskolások, diákok voltak, azoknak kevés mondanivalójuk volna. A hallgatásnak más okát nem láthatom.

Más nyugati országokban is ugyanez lenne a helyzet?

Meggyőződésem, hogy igen! Nincs rá bizonyíték, de ahogy az én ismerősi körömet nézem, vagy ahogy a németországi, ausztriai magyarokat nézem, nem tudom elképzelni, hogy az arányok mások lennének. Bizonyára volnának eltérések, de alapjában véve nem, főleg azért, mert az ötven év alatt már három nemzedék váltotta egymást. A nyugati magyar emigrációnak a tevőleges és aktív tagjai ma azok, akik az 1970–80-as években kerültek ki. Az '56-osok többsége korban túl van azon, hogy aktív tagként részt vegyen a nyugati magyar szervezetekben, bármiféle akcióban.

Számomra új információ az, hogy az '56-os menekültekből mintegy 16–18 000 később visszatért. Kik lehetek ezek? És felvettek egy kényesnek tűnő kérdést is: számon tartották-e a Nyugatra kerültek, hogy ki mikor hagyta el az országot? A nemzeti emigrációból többen feltételezik, hogy azok között, akik október 23-a és november 4-e között jöttek el, szép számmal lehetnek olyanok, akik az akkori hatalom kiszolgálói voltak. Számon tartotta-e a nyugati emigráció az akár később is közje keveredett korpát? Az ugyanis nyílt titok volt, hogy a rendszerváltoztatás előtt sokan voltak, akik az otthoni hatalom kiszolgálóiként Nyugaton az emigráció megfigyelésével, jelentgetésével foglalkoztak. Most, amikor már lehetne, miért nem számol el ezekkel, önmagával is az emigráció?

Engem kicsit meglep a kérdés, mert soha nem volt itt beszélgetések vagy megfontolások, vagy elemzés tárgya az, hogy a forradalom napjaiban kik kerültek ki. Az nyilvánvaló volt, hogy amikor a határok szabadok lettek, és a korábbi ellenőrzés megszűnt, kijöhettek akkor ÁVH-sok is, meg mindenféle nem-tiszta múltú emberek, de senki nem vizsgálta, hogy kik voltak ezek, hova kerültek, mi lett velük. Nem tudok erre válaszolni, mert én ilyenekkel

nem találkoztam, nem kerültem össze. Az igazság az, hogy az emigráns sajtó sem tárgyalta ezt a kérdést.

Ami a „nemzeti emigráció” fogalmát illeti, ezzel kapcsolatban el kell mondanom: amikor én kijöttem, 1949-ben, akkor az a magyar réteg nevezte magát tüntetően „nemzeti emigrációnak”, amely a nyilas-uralom után és részben a visszavonuló németekkel együtt hagyta el Magyarországot. Ma ezt szélsőjobboldali rétegnek neveznénk. Ide tartozott többek között az egész magyar nyilas államigazgatás, különböző kitelepült szervezetek és intézmények személyi állománya, és számos más ezekkel együtt kikerült ember (ezek közül később sokan visszatelepültek). Nemzeti emigráció helyett talán szerencsésebb a „politikai emigráció” fogalmát használni.

Az emigránsok sem tudták, hogyan alakul viszonyuk azzal a néppel, mely évtizedeken át teljesen más erkölcsökben és életformában nevelődött, benne azokkal vagy azoknak utódaival, akik száműzöttségüket okozták. Fel lehet-e valaha is oldani az eltérő életstílus, politikai kultúra, szemléletmód és viselkedési normák közötti különbségeket?

Én ezeket a különbségeket nem érzem nagyon fontosaknak és döntőknél, mert most már nem az a különbség, hogy valaki hazai vagy külföldi, otthoni vagy nyugati, rezsim-párti, vagy annak ellenfele. Hiszen demokrácia van. Most többnyire már pártok szerint tagolódik a hazai magyarság, s ezt még a baráti vagy családi kapcsolatok sem befolyásolják. Mert ha történetesen a családtagjaim közül mindegyik más és más pártban lenne, az nem változtatná meg az emberi, családi, rokoni kapcsolatokat; legfeljebb helyeselnék vagy helytelenítenék az ide vagy amoda húzó rokonszenvet. A mai politikai erőket illetően kétségtelen, hogy a külföldi magyarok túlnyomó többsége inkább a mai ellenzékkel rokonszenvez, és nem pedig azokkal, akik pillanatnyilag kormányon vannak.

A mai ellenzéken belül hova helyezné az MDF-et?

Érdekes az MDF esete, melynek itt valamikor rengeteg híve volt, de úgy látszik, hogy ez majdnem eltűnőben van, mégpedig újabban Dávid Ibolyának a se ide, se oda, felemás politikája miatt, amely a Nyugaton élő magyarok körében nem rokonszenves. Az MSZP-ben és az SZDSZ-ben a nyugati magyarok túlnyomó többsége a régi kommunista párt utódját látja, személyileg, meg politikájában is. A pillanatnyi választási eredmények ez utóbbiak többségét hozták, s bár legalisan állnak az ország élén, ezzel a nyugati magyarok nemigen tudnak megbékülni.

A kívánatos az lenne, hogy amilyen mértékben az MSZP és SZDSZ a hatalom érdekében össze tud fogni, ugyanúgy fognának össze az ellenzéki pártok is. Ezt a jobboldalon, jelesül az MDF-ben nem értik meg, példa rá az ellenzék táborában legerősebb Fidesz-től való vonakodás, de ugyanúgy más jobboldali formációk próbálkozásai is, amelyek lényegében a győzelemhez oly szükséges szavazatokat vontak el a jobboldaltól, s lényegében elveszték. Ezt a mai kormánykoalíciót fölváltani csak egy olyan koalíció tudná, amely összetart, tehát a Fidesz, MDF, kereszténydemokraták, stb. Ha ez nincs meg, akkor ennek a keresztény vagy nemzeti vagy nem tudom én milyen irányzatnak nincs semmi jövője.

A nyugati magyarok különböző szervezetei mindaddig részt vettek a Magyarok Világszövetsége (MVSZ) munkájában, amíg az költségvetési támogatásban részesült. Minekutána az MVSZ-től – sajnos éppen a polgári kormány idején – megvonták a támogatást, a nyugat-európaiak létrehozták a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségét (NYEOMSZSZ), mely így bizonyos céltámogatásokhoz jutott. Képviselői ugyanakkor meghívást kaptak a kormány által összehívott Magyar Állandó Értekezletre (MÁÉRT), arra, amelyre sem az alapító tag MVSZ, sem a Székely Nemzeti Tanács, sem az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, sem az erdélyi, sem a délvidéki Magyar Polgári Szövetség nem kapott meghívót. Ön szerint van-e, lehet-e még a nyugati magyarságnak politikai szerepe, részt kell-e vennie ilyen rendezvényeken?

Kívánatos lenne az, hogy részt vegyen. De én azt tapasztaltam, részben a Horn-, de főleg a Medgyessy-, majd a Gyurcsány-kormány idejében, minthogyha a magyar kormányt nem érdekelné a nyugati magyarok sorsa. A MÁÉRT összehívásának állandó halogatása, majdhogynem szabotálása arra vall, hogy a kormány maga akarja meghatározni viszonyát meg kapcsolatait, azokkal és úgy, ahogy azt jónak látja, és láthatóan nem kíváncsi arra, hogy erről mi itt nyugaton hogyan gondolkodunk. Nyugaton vannak, akik azt mondják, hogy mindennek ellenére vegyünk részt. Én inkább amelletten lennék, hogy a nyugati magyarokban van elég erő arra, hogy bizonyos elvekhez, magatartási formákhoz ragaszkodjék – persze tudva azt, hogy a feltételek szabásában a budapesti kormányzat előnyben van. Még ha a megegyezés kívánatos lenne is, nem kell belemenni mindenféle alkuba, minden áron megegyezni, és párhuzamban kerülni azzal a politikával, amelyik Magyarországon van.

Tudjuk, hogy általában mit szoktak az egyházak emigrációban betöltött szerepéről mondani és imi, de miként látta ezt Borbándi Gyula a Nyugaton töltött 57 év alatt, és hogy látja ezt ma?

Én hívő katolikus vagyok, de én mind a katolikus egyházra, mind a protestáns egyházakra, s a többi felekezetre érvényesen is azt mondom, hogy ezeknek szerepe az emigráció történetében kezdettől fogva elsőrendű volt. Egy pillanatig sem vitatható, hogy 1945-től kezdve az egyházak rendkívül fontos szerepet játszottak a külföldre került magyarok magyarként való megmaradásában, gyermekeik magyarként való felnevelésében, a magyar nyelv megtartásában, és ez ma is kívánatos lenne, és erről nem szabadna semmiképpen lemondani. Amerikában tapasztaltam, hogy sok magyar egyházközösségben – mind protestánsokban, mind katolikusokban – a magyar helyett lassan áttérnek a helyi nyelvekre. Úgy vélem, hogy az egyházaknak és felekezeteknek nemcsak abban van fontos szerepük, hogy a magyarság megmaradjon kereszténynek, hanem abban is, hogy érületben, önazonosságában megmaradjon magyarnak is! Az istentiszteletek nyelvét illetően én például semmiféle engedményt nem tennék, – azt mindig megtartanám magyarnak.

87 életév, hat évtizedes emigráns tapasztalat, egy gazdag életmű, csodálatos alkotómunka után, milyen üzenetet fogalmazna meg a mai nyugati magyarok, a Kárpát-medencében kisebbségi sorsban élő magyarok, és az anyaországban élő magyarok számára?

Erre nagyon kínos válaszolni, nem azért, minthogyha nekem nem lenne erre válaszom, csak nem érzem magam olyan fontos személynek, hogy bármiféle véleményem vagy üzenetem bárki- nek is fontos lehessen, vagy arra figyelni kellene. Nem látom magam ilyen szerepben illetékesnek. Mégis, abból a tényből kiindul- va, hogy mivel foglalkoztam és foglalkozom – tehát emigráció, a kinti magyarság helyzete és története –, abban az is benne rejlik, hogy érdekel a dolog, és fontosnak tartom azt, hogy a kinti ma- gyarság megmaradjon, hogy magyarként maradjon meg! Mert azt kell látni, hogy egyénileg, örvendetes módon, a magyarok min- denütt nagyon jól beilleszkedtek az őket körülvevő új társadal- makba. Akárhogyan nézem, az európai országokban, Amerikában vagy Ausztráliában élő magyarokat, azok mindenütt nagyon ügye- sen, nagyon sikeresen, nagyon jól beilleszkedtek, ami kívánatos, mert az emberi boldogsághoz az is hozzátartozik, hogy jól érez- zem magam ott, ahol élek, és jól csak akkor érzem magam, hogy- ha be is illeszkedem oda. Ennek nem mond ellent a magyarként való megmaradás. Lehetek hasznos, gyümölcsöt hozó, termékeny tagja annak a társadalomnak, amelyben élek, és ezzel nincs ellen- tétben az, ha egyúttal magyar mivoltomat is megőrzöm, változat- lanul. Olykor találkozom, főleg fiatalokkal, akik alig 5–6 éve él- nek itt, és már rosszul beszélnek magyarul. Hát ez sajnálatos je- lenség! Előbb-utóbb a külföldön élő magyarságban – nekem nincs gyermekem –, de ott, ahol gyerekek vannak, és unokák vagy déd- unokák, ott elképzelhető, hogy a sor végén lesznek olyanok, akik már nem tudnak magyarul. Viszont vannak olyanok is, akik bár nem tudnak már magyarul, de magyar származástudatukat továbbra is őrzik! Az ilyent is becsléni kell! A magyarként való megma- radás nem csak nemzeti szempontból fontos, de egyéni szempont- ból is az. A szép és jó élet érdekében szükséges a környező társa- dalomba való beilleszkedés, de ugyanilyen fontos az is, hogy az ember megtartsa önazonosságát! Ezért ott, ahol még vannak ma- gyar intézmények, egyházak és iskolák, ahol van magyarnyelvű sajtó és könyvkiadás, azokat semmi áron sem szabadna földelni, fontos, hogy a kinti magyarok művei és munkái is minél szélesebb körben terjedjenek. A külföldi magyar nemzeti közösség sokáig fennmaradhat, és kívánatos a fennmaradása. Érdekes módon fenn- maradhat úgy is, hogy már nem ismeri ősei nyelvét. Magyar szem- pontból az lenne kívánatos, hogy a magyarok – ameddig csak le- het – maradjanak meg a magyar nyelvben és a magyar kultúrában. De megmaradhatnak magyaroknak lelkükben, szívükben akkor is, hogyha már nem magyarul beszélnek, hanem mondjuk németül, franciául, vagy angolul. A magyarság nemcsak azáltal vesz el, hogy egyedei meghalnak, de elveszhet azáltal is, ha hűtlenné válik nyelv- véhez, hitéhez, származástudatához, a szülőföldhöz, az országhoz, amelyhez tartozik. Ellenben ha mindezek megmaradnak, úgy ér- zem, a magyarságnak jövője belátható időre akár idegenben is biz- tosítva látszik.

Főként a demográfiai helyzetre tekintettel, milyen távlatokat lát a magyarság számára a Kárpát-medencében?

Már évtizedekkel ezelőtt azzal rémisztgettek, hogy az ezred- fordulóra az anyaország lélekszáma tízmillió alá süllyed. Hála Is- tennek, ez mindmáig még nem következett be! Mi csak abban re- ménykedhetünk, hogy legalább Magyarországon megmarad egy tízmilliós magyarság. Persze nehezebb a helyzet a kisebbségi terü-

leteken. A kívánatos az lenne, ha a magyarság jelenlegi állaga, legalább a mai szinten, változatlanul megmaradna.

Egyes számítások szerint csupán az elmúlt másfél évtizedben az egész Kárpát-medencét tekintve közel egymillió a magyarság vesztesége, ami szinte hihetetlen!

Ebben a veszteségben bizonyára az is benne van, hogy Ma- gyarországnak a szomszéd országokhoz csatolt részeiben vannak magyarok, akik népszámláláskor szlováknak, ukránnak, romának, szerbnek, horvátnek, szlovénnek, osztráknak stb. mondták magu- kat, vagy annak írták be őket. Hogy milyen okból, azt nem tudni, de ez mindenképpen veszteségnek könyvelhető el. A számokkal kapcsolatban viszont óvatos lennék. Amerikában például másfél- kétmillió magyarságról beszélnek. Ott van egy olyan népszám- lálási kérdés, hogy milyen nemzetiségűek voltak az ősei, az elődei között? Erre a kérdésre a legutóbbi népszámláláskor mintegy 1,7 millióan válaszolták azt, hogy az őseik, elődeik között magyarok is voltak. Van viszont egy másik népszámlálási kérdés is, mely arra vonatkozik, hogy otthon, a családon belül milyen nyelven be- szélnek? Erre viszont már csak körülbelül 200 000 válaszolta azt, hogy otthonában magyarul beszél! Ez sem egy reális szám, mert lehet, hogy a gyerekek miatt angolul beszélnek otthon, de attól még magyarok. A népszámlálási íveken viszont nincs olyan kérdés, hogy ön milyen nemzetiségű?! Ezért hát egyik kimutatás sem mér- vadó. Az amerikai magyarság valódi lélekszáma a kettő között le- het, tehát 1–1,2 millió körüli. Ebből is látszik, hogy a számok még nem mondanak el mindent.

Az augusztus 20-i katolikus szentmisén, melyen mindketten részt vettünk, az atya szép gondolatokat fogalmazott meg szent királyunkról, és Máriának a hitben, a valláson belül betöltött sze- repéről. Gyakorló katolikusként, egyáltalán hívő emberként és magyarként, hogyan fohászkodna most mindannyiunkért az Egek Urához?

Azt kérném az Istentől, hogy a magyarságot legalább is mai állagában tartsa meg, tegye lehetővé, hogy megmaradjon, hogy továbbra is magyarnak tekintse magát, legyen büszke a származására, legyen öntudatosan, büszkén hívő és magyar, ne kényszerüljön leplezni vagy megtagadni sem hitét, sem magyar mivoltát. Ha családós lennék, persze azt kívánnám, hogy a családom is ma- radjon meg magyarnak, és érezzen közösséget a magyarsággal, tartsa meg a magyar nyelvet, és amennyi lehetősége csak kínálko- zik, igyekezzék közreműködni abban, hogy a magyarságnak a jó híre, megbecsülése növekedjen a világban, vagy legalább is meg- maradjon azon a szinten, mint ma. Azt kérném, hogy Magyarország olyan legyen és maradjon, amelyre büszkén pillanthatunk mi, akik bárhol a nagyvilágban élünk. Hogy Magyarország legalább mai mivoltában és mai állagában maradjon meg magyar országnak.

Kérdezett: **Molnár-Véress Pál**

Szente Imre

TEMPÓVESZTÉS, LÉPÉSKÉNYSZER

A sakkjátékból ismeretes fogalmak: a veszteshez, a bemattoltatáshoz vivő út buktatói. Ha a játék első szakaszában, a nyitásban és felfejlődésben ellenfelünk olyan lépést tesz, amely minket fölösleges, nem előrevivő lépésre kényszerít, ő tempót nyer, mi tempót veszünk. Az ilyen lemaradást nehéz behozni, előnyét partnerünk az egész játék folyamán megtarthatja s győzelmét is biztosíthatja. Még kínosabb eset a lépéskényszer: lépnünk kell, mert rajtunk a sor, de csak egy lépésünk van, s az rossz, vagy két rossz között kell választanunk. Ha most ellenfelünk volna soron, semmi bajunk se volna – gondoljuk – bármely lépése feloldaná kényszerhelyzetünket. Dehát nem kérhetjük meg, hogy lépjen helyettünk is ez egyszer.

Az áprilisi választások előtt ismertettem a Hitel témaszámát, mely a rendszerváltozást tette vizsgálat tárgyává: hol vétettük el a lépést, miért maradtunk alul abban a politikai sakkjátékban. (Lásd *Lasciate ogni speranza*, Új Kéve) Csoóri Sándor rendszerváltozást elemző töprengéseit nem olvashattuk a témaszámban, csak most, a szeptemberi Hitel hozza őket *Fölébredhet-e az író* címmel. A nyolcvanas évek hajnalára visszatekintve így ír: „Mi, nemzeti demokraták, földalatti politizálás helyett a föld felettit vállaltuk. Azt vallottuk, hogy a magyar irodalom ne vonuljon föld alá, joga van ahhoz, hogy olyan folyóiratokat adjon ki nyilvánosan, mint amilyenek a Horthy-rendszerben is megjelenhettek. A *Válaszra* és a *Nyugat* utódjára, a *Magyar Csillagra* gondoltunk. Ezért kezdtünk el dörömbölni egy új lapért, amelynek a főszerkesztőjét nem Aczél György választja ki, hanem maguk az írók. Sajnos, csak kilenc év után, 1988-ban sikerült megjelentetnünk a *Hitelt*”.

Íme egy tipikus esete a tempóvesztésnek. Akik majd a „nemzetiek” ellenfelei lesznek a rendszerváltozás korában, kilenc esztendőnyi előnyhöz jutottak. Mert a rövidebb utat: a földalatti politizálást választották, rájuk irányult bel- és külföldön minden figyelem mint a szabad szó legendás hőseire: a szamizdatos fiatalokra, akik nem ültek le tárgyalni a hatalommal, hanem sokszorosított illegális folyóiratukban, a *Beszélőben* üzengettek neki: „Konradék, Kis Jánosék, Radnóti Sándorék, Haraszi Miklósek és még sokan mások” – sorolja Csoóri a neveket ebben a fura családi többszámban. Mint lassanként kiderült, indokolt e családi többes, amelyben bennfoglaltatnak apákként a hatalom hevesen támadott képviselői. Szigorú apákként – legalább is az elején keményen bántak lázadó fiaikkal: elkobozták író- és sokszorosítógépeiket, őket magukat sítire tették, ám a gorbacsovi időkben már hallgatólagosan összebékültek

közös „családi” politikára, mely alapot vetett a ma is tartó szocialista és szabaddemokrata együttműködésnek.

A Beszélő radikális fiataljai a rendszerváltozás után nemcsak volt szövetségeseiket, a Fórum fiataljait és a reformkommunistákat tették hidegre. Az egész magyar nemzetből kiábrándultak: nem bocsátották meg, hogy a választásokon nem honorálta érdemeiket s nem őket juttatta győzelemhez, „csak” másodikak lettek. Bosszújuk nem maradt el: gyakorlatilag tehetetlen bábbá tették az új köztársaság első kormányát. Egy külföldi támogatójuk telefonon közölte Antall Józseffel, hogy „ha a két győztes párt, az MDF és az SzDSz nem tud olyan politikai békét teremteni az országban, amely biztosítja a kölcsönt adó külföldi bankok életfeltételeit a demokráciában, azonnal kivonják a pénzüket.” Ez a sakkhúzás tipikus kényszerlépés elé állította a kormányfőt: lépnie kellett, de azonnal s csak két rossz közül választhatott. Az ultimátum visszautasítását nem merte vállalni, pedig erkölcsileg az lett volna helyes: a nyílt beszéd. Közölni az ország népével, mi forog kockán, megértetni vele, hogy az ölnkbe hullott szabadságért áldozatra szólít bennünket a történelem, erre kötelez az önbecsülés mellett utódaink, a jövő Magyarország érdeke. Utólag immár örök titok marad, követte volna-e Antall Józsefet a nemzet, de neki akkor is meg kellett volna kockáztatnia ezt a lépést, hogy joga legyen később arra az elhíresült üzenetre, melyet gúnyosan vágott elégedetlenkedő magyarjainak a szemébe: *Tetszetek volna forradalmat csinálni!* Csoóri Sándort idézve: „Megfontolt, de erélyes hangon azt kellett volna visszaüzenni neki, talán éppen az íróknak: *Tetszett volna forradalmat csinálni, Miniszterelnök úr, a kormányával együtt, ha nem is a Corvin-közben, nem is a Bem-szobornál, hanem az Országházban!*” Ő csinálhatott volna egy (talán) békés, parlamenti forradalmat akkor, a nép megtette a magáét: mandátumot adott neki a cselekvésre. Ehelyett a megalkuvó lépést választotta: belement a rákényszerített paktumba, vagy mert nem volt bizalma „Kádár népében”, amelyet örökölt: egy húsos fázekakhoz szokott népet önkéntes szigorú böjtire venni rá – reménytelennek tűnt számára, vagy mert félt, hogy békés forradalma véressé fajulhat, ha a szélsőbal és szélsőjobb öngerjesztése nyomán elszabadul a pokol, vagy mert – mint Fekete Gyula gyanítja – valóban reményeket táplált a Fórum és az SzDSz jövődjére.

A paktum mellékhatásaként megkezdődött a kiszegzda és a kereszténydemokrata párt hanyatlása, hiszen a paktumhoz mégcsak nem is kérték beleegyezésüket, nem kérdezték véleményüket sem. Akik azonban a legnagyobb hasznot húzták belőle, azok a leszerepelt kádárista politikusok és opportunisták voltak, akikből az MSzP szerveződött. Azzal, hogy az SzDSz velük lépett szövetségre, mentesültek minden felelősségrevonástól, igazolási eljárástól; a

Fórum és a szabaddemokraták párviadalának árnyékában pedig időt nyertek arra, hogy minden figyelmüket az anyagi gyarapodásnak szenteljék és maguk között árverezzenek el minden privatizálhatót, a szocialista állam csődtömegét. Mire a „győztes nemzetiek” észbekaptak, anyagi tekintetben is befejezett tény volt „tempóvesztésük”, ami oly marandónak bizonyult, hogy máig árad a szegénység a nemzeti hagyományainkat és kultúránkat képviselő intézményekből, sajtóból, folyóiratokból. A közösségi vagyon kisajátítása pedig iskolát teremtett: „lehet-e ott demokráciát építeni, ahol ennyit lopnak. Pontosabban: ahol ennyit lehet lopni?” – töpreng Csoóri Sándor, s így folytatja: „Vannak az országban olyan falvak, amelyekben csak a lakóház és az udvar a magyaroké, a járda már az osztrák tulajdonosé vagy egy hollandé. A faluvégén nem focizhatnak az odaváló gyerekek, mert a tulajdonos nem engedi meg. Egy hősi emlékmű felállításához vissza kell a falunak néhány négyzetméteres területet vásárolni, hogy saját halottaik emlékét őrizhessék.”

Ugyanaz a párt árusítja ki ma az országot, amely a rendszerváltás korában gáttalanul s gátlástalanul rátette kezét az államvagyóra. A szabaddemokraták pedig azzal, hogy ellenzéki múltjukat megcsúfolva e korrupcióval fertőzött párttal léptek szövetségre s már három ízben közös kormányra, elvesztették önazonosságukat. Mindezt a hatalomért, melyet természetes jussuknak tartva indultak már az első választásokon: *Ha nem a szabaddemokraták győznek, akkor rendszerváltás és demokratikus kormány helyett legfeljebb vezetőváltások lesznek az országban. Mucsá és félelem – vagy szabaddemokrata többség. Nincs harmadik út!* – írta Tamás Gáspár Miklós.

Ekkora hatalomvágy már megszállottság, beteges tünet, paranoia. Csoóri Sándor nem ismer rá egykori fegyvertársaira az ellenzékiességben, akikkel nemcsak esztétikai, de politikai vitákat is folytathatott összekülőnbözés nélkül. Magam is hasonló megütközést éreztem, mikor a Hazában járva találkoztam azzal a fiatal szabaddemokratával, akit az önképzőköri tábor vendégeként ismertem meg s akkor értelmesen lehetett beszélni vele, ám a hatalmi harc légkörében agresszív vá s elutasító vá vált, kinézte belőlem az ellenséget, mint ahogy kereken kommunistának s ezért politikailag leszerepeltnek nyilvánította Pozsgay Imrét is. Az országnak ama sokat emlegetett kettészakadásáért nem a „nemzetieket” tartom felelősnek.

Áthidalhatatlan nézetkülönbség alakult ki abban is, ahogy a Romániában s a többi szomszéd országban élő magyarokhoz viszonyulunk. Úgy tűnik, hogy baloldali pártjaink egyszerre „leírták” a Trianonban elcsatolt magyarságot. Ragaszkodnak ahhoz, hogy állampolgárság alapján sorolják be őket szlováknak, romának, stb. Keményen kritizálták Antall Józsefet, mivel tizenöt millió magyar miniszterelnökének mondta magát, az Orbán-kormányt pedig azzal vádolták, hogy a státustörvénnyel „be akar avatkozni a szomszéd államok belügyeibe”. Mihelyt pedig ’94-ben hatalomra kerültek, Trianont szentesítő alapszerződéseket írtak alá, holott Trianon kötelékei mindenütt szakadoztak már. Egyébként Antall nemzeti kormánya is „tempóvesztéssel”

hagyott ki egy lehetőséget, amikor a Trianonban született Csehszlovákia 1992-ben megszűnt létezni és Csehországra és Szlovákiára vált szét: nem ütötte kellő eréllyel a vasat, hogy területi autonómiát járjon ki a magyar kisebbség számára a szlovák államon belül. „Európa haragos történelmének végnélküli, felejthetetlen pillanata lehetett volna” ez – elmélkedik Csoóri, majd melankolikusan fűzi hozzá: „Sajnos, mindnyájan készületlenek voltunk egy ilyen kínáló példamutatásra. Készületlen volt a politika, készületlenek voltak maguk a népek, készületlen volt az irodalom is, amely századokon át alakította a közép-európai népek sorsát” – Más szóval elbámészkodtunk mindnyájan, nem léptünk, mikor kellett volna. A lélektani pillanat elmúlt, a történelem nem kínálja föl még egyszer. Még csak elgondolni is: nem volt még s bizonyára el is maradt volna Bős-Nagymaros. Nem is szólva a szenvedések és megaláztatások özönéről, amit a kisebbségi sors azóta a szlovákiai magyarságra mért; a határ mentén egytömbben élő magyar népesség szétszabdálásáról egy kiagyalt új közigazgatási tagosítással és egyéb ravasz és erőszakos beolvasztási kísérletekről, iskolapolitikáról, újabban pedig a hírek szerint rendőri zaklatásokról, magyarverésekről; mindezt közös hazánk Európa szemelattára.

De anyaországi viszonylatban is sorjázna a hibás sakkhúzások, tempóvesztések. 1998-ban szinte a sors váratlan ajándékaként ölünkbe hullt egy páratlan lehetőség nemzeti politikára, hagyományaink és kultúránk ápolására az Orbán-kormánnyal. Tárgyilagosan megállapíthatjuk, hogy a baloldal övön aluli ütése, a négy év alatt elkövetett hibák, elmulasztott reformok, elszalasztott lehetőségek és a „fiúk” tagadhatatlanul ingerlő stílusa, „zászlólengetése” ellenére a Fidesz győzhetett volna a 2002-es választásokon is, ha nem ringatja magát az „úgyis mi győzünk” illúziójába s komolyan veszi a választási kampányt. A vereség, amilyen váratlan volt, annyira végzetesnek s jóvátehetetlennek bizonyult: sokunkban felmerült a kétely, lesz-e még egyszer a belátható jövőben egy nép-nemzeti kormánya az országnak. Amikor pedig két évvel ezelőtt azon az emlékezetes december 5-én a honi magyarság belesétált abba a csapdába, amelyet egy kétkarú politikus és egy minden hájjal megkent róka állított: a népszavazásba, mely – mint előre láttam – csak vereséggel s szégyennel végződhetett, még bizonyosabbá vált, hogy 2006-ban is megismétli győzelmét a nemzetietlen kormány. Azt azonban nem is sejtettem, hogy pár hónapra rá olyasmi történhet, ami kétségessé teszi az ideai választások előtt leírt pesszimista jóslatomat: „ha most a baloldal győz, nem megy el többé.” Elmegy, ha nem is azonnal.

Választási győzelmét áprilisban a hírhedt népszavazással Gyurcsány járszalagjára fűzött nemzet benuhátságának köszönhetően. Az arcpirító cserbenhagyás szegyenén azok is lemérhették azt az erkölcsi süllyedést, ami elválaszt bennünket ötvenhatos imágóntól, akik nemmel szavaztak az új „Haza Bölcsé” tanácsát követve. Az önbecsmérlés sarában bennán heverő nemzeti öntudatot azonban váratlanul vasvilla-szúrásként szökkenett talpra egy hangszalagra vett, trágár szavakkal tarkított vallomás éppen a

léprecsaló ajkáról, hogy „hazudtunk rendületlenül”, nektek is, önmagunknak is, de most, hogy hazugsággal nyertünk, önmagunknak többé nem hazudhatunk és annak is hamarost itt lesz az ideje, hogy belétek tukmáljuk a fekete levest. Ez a szó veg pillanatok alatt az utcára riadóztatta a sértődött emberek százait: „kitört a forradalom”! – küldte címemre villámpostán egy lelkes fiatal, aki előtt bizonyára az ötvenhatos hős fiatalok példája lebegett. Szemtanúként s talán egy dörömbölés erejéig tettelegesen maga is részt vett a Tévéház ostromában, a gumibotokból azonban csak vele lévő édesapja kapott egy kiadós kóstolót. Kiegészítésképpen a tévében is láthattam a kódobáló, rutinos randalírozók benyomását keltő ostromlókat, és egyáltalán nem örültem e drasztikus nyitánynak: jól sejtve, hogy sokszor fognak erre hivatkozni, akik otthon és külföldön elítélik az egész megmozdulást: ezt látják csak, nem a Kossuth-téren estéről-estére összegyűlt békés tüntetők ezreit. Ami tüntetésnek igazán impozáns, forradalomnak aligha nevezhető, a nosztalgizáló fiatalokon kívül csak az olyan elszabadult fantáziájú idősebbek tartják forradalomnak, akik aranybulláról, új alkotmányról, nemzeti kerekasztalról szónokolnak. Az szép, hogy olyan szellemi, politikai tekintélyek, mint Pozsgay Imre, Szűrös Máttyás, Mako vecz Imre sem hagyják bátorító szó és helyeslés nélkül árválkodni az ígére szomjas lelkeket, akik egyébként elég jól érzik magukat egymás melengető társaságában és jó hangulatban piknikeznek gulyás, sülték-sütemények, zene és szavalatok mellett.

No, de meddig? És mit fognak elérni? – Ez a két kérdés természetesen ott lappang a háttérben. A kormány persze sietne véget vetni a „rendbontásnak” s ebben, ha más nem, a parlament körmökén lakók is bizonyára egyetértenek vele. Őszintén szólva nem szeretném magam sem, ha odanyílna az erkélyem a Kossuth-térre, s éjszakáról-éjszakára hallgatnom kéne a hangosbeszélőt. No, az őszi esők biztosan elvégzik majd, amire a rendőrség nem képes és nem is kívánatos, hogy képes legyen, vagy egyáltalán megkísérelje. Ami pedig a másik kérdést illeti: annyit tudunk, hogy a tüntetők közös és leghőbb vágya Gyurcsány menesztése. Sajnos, aligha valósul meg ez az óhajuk. Még ha többen követelnék is most a lemondását, mint ahányan a választásokon rászavaztak, akkor sem volna köteles távozni, hisz megnyerte a választásokat, birtokon belül van, népszavazással, közfelkiáltással nem lehet kiebrudalni. Kormányja és két parlamenti pártja egyhangúlag támogatja, sőt, legújabbán Brüsszel is jelezte, hogy kielégítőnek találja azt a „csomagot” és időrendet, amit benyújtott az Uniónak az irtatlan államadósság törlesztésére. Európának semmi oka hinni, hogy például Orbán Viktor jobban tudná teljesíteni e köteleket. Azt pedig merő illúzió volna elképzelni is, hogy a külföld osztja a magyar nemzet fölháborodását Gyurcsány hazugságain s azon, hogy hazudozással szerezte meg választási győzelmét. „De hiszen tudja mindenki, hogy a politikusok hazudnak, Gyurcsány ezzel csak igazat mondott, hogy lehet rossz néven venni? Inkább dicséretet érdemelne, hogy nyíltan s karakánul bevallotta bűnét. Ha egyáltalán bűn ez” – gondolja a nyugati politikus, somolyogva a bajusza alatt. A választó vessen magára, ha hisz a politikusoknak és nem

a saját szemének és bőrének. Komolyan azt hiszem, hogy Gyurcsány nyugati pr-jének csak hasznára váltak a történetek. Hazájában azonban elfúrta magát a jelek szerint: hazudozásának elismerésében is cinikus arcátlanságot látnak, népe-nemzete gúnyolását, felháborodnak alpári stílusán, eszükbe jut valódi nagy vétke: belevitte nemzetét a nemmel szavazás szégyenébe, pedig módja lett volna elodázni, későbbi megfontolás ürügyével, a népszavazást. Kílászik a lóláb: arra spekulált s mint bebizonyosodott, nem hiába, hogy megszégyenült nemzete könnyű prédája lesz a választásokon. Van tehát abban valami, amit Orbán mond, hogy az október 1-i önkormányzati választások egyben a veszített mérkőzés „harmadik fordulója”.

Dehát ez csak amolyan vágýáalom: a demokrácia szabályaival nem fér össze holmi „harmadik forduló”. Az önkormányzati választások polgármesterek megválasztására irányulnak, nem pedig soron kívüli kormányváltásra.

Mire idáig jutottam az írásban, már utána vagyunk a választásoknak, végigültem a tévé előtt a szavazatszámllást, meghallgatva a politológusok, majd a politikusok vélekedéseit arról, milyen következményei lesznek az eredménynek. Meghallgattam a győzteseket is; a veszteseket azért nem hallgathattam meg, mert csodálatosképpen nincsenek vesztesek: ma mindenki győzött, kivéve Tarlós István professzort, rokonszenves úriembert, aki budapesti főpolgármester-jelöltként megizzasztotta a már tizenhat éve hatalmon lévő Demszky Gábor szabaddemokrata főpolgármestert. Ő az egyetlen, aki elismerte vereségét, de azzal vigasztalta magát és választóit, hogy csak másfél százalékkal maradt vetélytársa mögött, s így az nem állíthatja többé, hogy Budapest „liberális város”. Persze a hosszas várakozás után farkasmosollyal színre lépő, de eléggé megviselt Demszky első mondata mi más lehetett, mint Budapestnek liberális várossá nyilvánítása. Fogadkozott, hogy ott folytatja, ahol abba se hagyta „békés építő munkáját”, mert ő nem az utcai ricsaj és vandalizmus híve. Tapsoló választói tisztában voltak vele, kikre céloz. Lám, ő is csak a Tévéház hétfői ostromára emlékezett.

Ne felejtjük el, hogy Demszky győzelme és maradása, ami azért a legsötétebb foltja ennek a napnak, mert ez tette lehetővé Gyurcsány maradását is, újra csak a nemzeti oldal egy rossz lépésének vagy ha úgy tetszik, nem-lépésének, „tempóvesztésének” következménye. Az MDF ugyanis nem volt hajlandó támogatni Tarlós Istvánt, Demszky ellenjelöltjét, aki minimális alulmaradása után el is küldte „köszönetét” Dávid Ibolyának.

A képepnyőn megjelenő Orbán Viktor a sajtó képviselői előtt újfent hangsúlyozta, amit már egy hete leszögezt, hogy e választások egyben népszavazás számba mennek; a nemzet egyértelműen kifejezte akaratát, hogy nem kell neki sem Gyurcsány sem a kormánya sem a baloldali pártok uralma, alakuljon ideiglenes kormány az új választások előkészítésére és lebonyolítására. Egyszóval Orbán Viktor is győzött, ennek tudata egész lényéből sugárzott, amikor a békefeltételeket diktálta. Nem örültem annak, amit mondott s ahogy mondta: nem Széchenyi, hanem a detronizáló Kossuth beszélt belőle, nem a meggondolt

„...ami tüntetésnek igazán impozáns, forradalomnak aligha nevezhető.”

államférfi, hanem az erejét túlbecsülő forradalmár. Semmi jele a kompromisszumra való hajlandóságnak, ehelyett a konfrontációt keresi: még meg sem fogta, már kopasztja a madarat. Még tisztességes visszavonulásra sem ad lehetőséget korántsem harcképtelenné tett ellenfelének, nem is titkolja, hogy Gyurcsány menesztése után támogató pártjait is kiüzné a hatalom paradicsomából még mandátumuk lejárása előtt.

Le merjem-e írni, mily „szerény javaslat” jutott eszembe a jelenlegi tűzveszélyes patthelyzet feloldásához? Gyurcsánnyal egyidőben mondjon le Orbán Viktor is. Egy ilyen alkuba presztízsvésztés nélkül belemehetne a baloldal, amely teljes összeomlás kockázatát nélkül soha nem engedheti meg magának Gyurcsány egyoldalú menesztését, s nincs az az erő, ami erre kényszeríthetné. Ami a Fideszt illeti, ha nem hajlandó megválni az orbáni forradalmi stílustól, egyre nagyobb arányú szűk ségtelen szavazatvesztéssel számolhat a választásokon. Emlékeztetek arra, amit 2002-ben a Fidesz alulmaradása után írtam és elmondtam az önképzőkörben: *Azt kellene most tisztáznia a Fidesznek, milyen hibákat, mulasztásokat követett el, mivel gyűjtött paraszta a saját fejére, szaporította ellenségeit potenciális híveinek táborából, akik most csalódott elkeseredésükben az ellentáborra voksoltak, holott semmi jót sem reméltek annak országglásától. Mert világos, hogy nemcsak olyanok szavaztak a szocialistákra, akik őket akarták a kormányra, hanem olyanok is, akik nem kértek többé a Fidesz kormányzásából, a „fükzázslólöngetéséből, a fidesz-kölykök hujjogatózásából.”* Orbán ugyan jócskán kinőtt a „kölyök”-korból, de jellemző módon most is megszokott harci kiáltásával zárta beszédét: „Hajrá, magyarok!” Úgy tűnik, valóban komolyan hiszi, hogy ez a „harmadik forduló” meghozta neki a parlamenti többséget. Nem tudná, ami napnál világosabb, hogy Demszky hajszálnyi győzelme és maradása azt bizonyítja, hogy Budapest ma sem az övé, a mellette tüntetők túlsúlya merő optikai csalódás.

Végül Gyurcsány is megjelent a kamerák előtt, akinek szabadszájúsága ezt a nagy vihart kavarta. Beszédéből az derült ki, hogy a napot ő is győzelemmel zárta, hiszen megkapta a koalíciós pártok bizalmát, közölte, hogy marad és hogy eltökélt szándéka végrehajtani az ország gazdasági szanálására kitűzött programot, stb. Nem látszott rajta stressz vagy izgalom, bár nyilván hideg zuhanyként érte őt is, támogatóit is Sólyom László köztársasági elnöknek még a szavazatszámolás megkezdése előtt mondott beszéde,

amelyben a válság történetét és okait vázolván hangsúlyozta, hogy az országgyűlési többségtől várja a társadalom megrendült bizalmának helyreállítását. Szavait úgy lehetett értelmezni, hogy Gyurcsány leváltását várja a kormányon lévő pártoktól, amit – mint azóta értesülhettünk – nemcsak hazai, hanem külföldi fórumok is kritikával illették. Lám, Gyurcsányra már fölfigyelt a világ, vigyáz rá Európa. Úgylehet neki van legtöbb esélye, hogy kedvezményt, haladékot eszközöljön ki eladósodott országának, csínján kellene hát bánni vele, ahelyett hogy kiakolbóltásán fáradozunk.

Nem állhatom meg, hogy befejezésül ne idézzek pár mondatot abból az e-postán kaptam levélből, amelyben az *Index* című internetes újság szerkesztője, Új Péter így szólítja meg Gyurcsányt („KISz-stílusban” vagy inkább „poszt-kiszés” stílusban – amiért elnézést kérek – és azt se tessék hinni, hogy „üzenetével” tökéletesen egyetértek. Mert írója is mintha csak a vandalizmust és az agyficamokat venné észre az egész tüntetésből; azonkívül Gyurcsányt, ha gúnynyal is, úgy állítja be, mint az igazság Don Quijote-szerű bajnokát, ami mégiscsak túlzás):

Feri, baszki, gratulálunk. Az utcákon kukagyújtogatók és ködöbálók gyakorlatoztatják a rendőrséget, a Kosuth-téren aranybullás-szentkoronás-idegenrablás-anakronisztikus okkultisták alkotnak alkotmányozó nemzetgyűlést, háromnyomásos gazdálkodást vezetnek be a virágágyásokban. Ennyi maradt a híres magyar politikai stabilitásból abban az országban, amelyben a rendszerváltás óta minden kormány kűöltötte a rendes mandátumát (ilyesmire ugye nincsen példa a térségben). Négy és fél év szocialista kormányzás eredménye látható itten a körüti kukák pisla fényénél.

Csodálkozol, Feri, hogy most nem szeretnek tégedet? Hogy nem értik? Nem érted, Feri, hogy miért pont rajtad akadnak ki, aki épp felmondani készül a hazugságyárban? Hát azért, mert nem a mellúzás közben stikában vízbehugyozókat pofozta föl az úszómester a Sportban, hanem Móríckát, aki a trambulinról hugyozott bele. Te a trambulinról hugyoztad teli a medencét, Feri, és ugrottál rögtön egy indiánfejést bele. Most tapsolni kéne?

Mit vártál? Hogy katartikus zokogás közepette bocsát meg neked menyeyi atyád és néped? Hahó, baszki, ez egy ország, nem valami karizmatikus kiségyház külvárosi rendezvénye.

Neked le kéne mondani, Feri, ez zicher. Ez az egyetlen dolog, ami most biztosnak tűnik. Te itten megszorításokat, csomagot, konvergenciát csinálni nem bírsz. Nemhogy reformot. Nemhogy morális megtisztulást. Nincsen már arcod, hiteled, erőd hozzá. Ahhoz pedig kéne. Még akkor is, ha ez a csomag röhejesen kicsi csomag egyébként (valószínűleg kevés is ahhoz, hogy magához térjen a költségvetés) alig tizede a Bokrosénak.

Alkalmatlan vagy. Al-kal-mat-lan. És alkalmatlan az a párt is, amelyik ezt a politikát és ezt az erkölcsöt nem csak eltűri, de kikényszeríti, kitermeli újra meg újra.

Tóth Károly Antal

'56 sírját ássák

Az ostrom „rejtélyei”

Az MTV székházának ostroma még jobban felkavarta a kedélyeket Magyarországon, mint a kormányzó pártok hazudozásai, a valótlan állításokra épülő programmal, tehát a lakosság megtevésével megnyert választás, és az a politika, amely az országot már vezetői bevallásában is katasztrofális helyzetbe vitte.

A tisztábban látás érdekében vegyük számba mi történt valójában szeptember 18-án este és a 19-ére virradó éjszaka a budapesti Szabadság téren.

A Kossuth téri tüntetők este tíz óra tájban küldöttséget menesztettek az állami magyar televízióhoz, hogy beolvassák a nyilatkozatukat. Mintegy két tucat ember érkezett oda, de a tulajdonképpen küldöttek ketten voltak: Takács András, valamint Torockai László, a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom (HVIM) vezetője. Az intézményt őrző In-Kal Security biztonsági cég emberei a bejáratnál feltartóztatták őket, és ott kellett megvárniuk a választ, amely visszautasító volt.

Emiatt több ezer ember jött át a térről, hogy kiköveteljék, vagy ha kell, kieroszakolják a nyilatkozat felolvasását. Az odaérkező rendőrcsapat megpróbálta könnygázzal és vízágyúval visszaszorítani őket, de a tömeg nem tárgított. Az In-Kal cégnek a tüntetők között tartózkodó emberei már fél tizenegy tájban jelezték, hogy a székház ostroma várható, és a védelem erősítésére lenne szükség. Nemsokára további rendőrök érkeztek, számuk azonban rendkívül kicsi volt, és mind ez a tény, mind pedig felszerelésük silánysága kiszolgáltatta őket annak a néhány tucatnyi embernek, akik a támadást vezették. Végül behúzódtak az épületbe. A tüntetők kívülről felgyújtották az ajtót, és a védekezők a saját könnygázuktól, valamint a beáramló füsttől és szénigáztól fuldokoltak. Egy bulvárlap birtokába került hangfelvételtől kiderül, hogy amikor a bennszorult rendőrök vezetője azt a parancsot kapta, hogy tartsanak ki, így reagált: „Jöjjön be az, aki ezt az utasítást kiadta, s dögöljön meg itt a szénmonoxidban! Megtagadom a parancsot, ha a hadbírótság elé állít, akkor is. Rohadjon meg, aki ezt mondta. Kiviszem az összes emberemet innen. Benzinnel ránk gyújtottak mindent.”

Ennek ellenére embereivel együtt a helyén maradt, és még másfél órán át állták a rohamot, míg végül éjjel fél kettő tájban a feltört ajtókon keresztül a tömegeből többen behatoltak az épületbe. Ezzel a rendőrök elleni erőszakos cselekmények véget is értek. Ekkorra az MTV egész személyzete igazgatótól már régen meglépett a hátsó kijáraton, ezért a petíciót csak egy kereskedelmi tévében tudták beolvasni.

Alig néhány ember lézengett az épületben, akiket reggel négy óra tájban – mint egy szemtanú mondta – „hihetetlen számú újonnan érkezett rendőr” terelt ki. Vajon hol voltak ezek akkor, amikor ostrom alatt álló társaiknak a segítségükre lett volna szüksége?

A tévé védelmére kirendelt rendőrökről tudni kell, hogy húsz-huszonegy éves, tapasztalattal és ilyen helyzetre való kiképzéssel nem rendelkező fiatalok voltak, és közöttük sok volt a nő.

A Tettekreksz Magyar Rendőrség Szakszervezete (TMRSZ) szerint meg kell nevezni a felelősöket, akik több mint száz rendőrt közvetlen életveszélynek tettek ki a Magyar Televízió előtt történt incidenskor. Sokan tették fel a kérdést: Hogyan történhetett meg, hogy a székház előtt segítséget, sőt, egy idő után már az életük megmentését kérő rendőrök órákon át hiába vártak az erősítésre? Miért hagyták magukra őket, noha a felelős parancsnokoknak lehetőségük lett volna a megfelelő intézkedések meghozatalára? Ne feledjük, hogy a mintegy 125 sebesültből 101 rendőr volt, és közülük néhányat súlyos sérülésekkel vittek a kórházba.

Navracsics Tibor, a Fidesz frakcióvezetője 18-án este a tévé vendége volt két más meghívottal együtt. Az ostrom megindulása miatt benn rekedtek az épületben, végül a hátsó bejáraton át jutottak ki a szabadba. A következő napon Navracsics egy tévéinterjúban elmondta, hogy egy rendőrökkel zsúfolt utcára jutottak, ahol tüntetőnek nyoma sem volt. A főbejáratnál közben zajlott a csata. Vajon az itteni rendőrök miért nem siettek szorongatott helyzetben levő társaik segítségére? Talán ők voltak azok, akik hajnali négykor bevonultak az épületbe. Vajon miért és kinek a parancsára kellett addig várakozniuk?

Teljesen nyilvánvaló, hogy azok az elsőleges felelősök, akik, miközben „úgy tettek, mintha kormányoztak volna” (Gyurcsány szavai), csak hazudoztak, és ezáltal gazdasági, társadalmi és erkölcsi válságba sodorták az országot. Akik választóik jól kitervelt megtevésével jutottak ismét az ország kormányúdjához. Miután a Gyurcsány-beszéd kiszivárgott, a Magyar Szocialista Párt elnöksége és a Szabad Demokraták Szövetsége is egy emberként éppen azon a napon állt ki súlyosan kompromittált miniszterelnöke mellett, amikor ez az ostrom történt. Ha ők az ország tisztességes és felelős vezetői lettek volna, és legalább lemondatták volna a funkciójára alkalmatlan és méltatlan kormányfőt, nem kezdtek volna tüntetni ellenük.

A Szabadság téren törtétekért közvetlenül az a felelős, aki megtagadta a tüntetők nyilatkozatának a felolvasását. A közpénzen működő állami televízióknak ez csak egy diktatúrában nem természetes kötelessége. A nyilatkozatnak egyetlen olyan pontja nincs, amely valamely törvénytelenre szólítana.¹ Másnap délután az m2 televízióban a Gyurcsány Ferenczel készített interjú során Baló György az egészet felolvasta, és tettét senki nem kifogásolta, még be-

szédpartnerre sem. Persze tudjuk, hogy ez ugyanakkor a kormány mellett kedvező hangulatot kelteni hivatott propaganda fogás is volt. Kétségtelen tény: ha a szöveg beolvasását nem utasítja vissza az MTV, akkor nem lett volna ostrom. Kérdés, hogy Rudi Zoltán igazgató a saját hatáskörében intézkedett, vagy pedig felsőbb utasításra távolítottá el biztonsági embereivel Takács Andrászt és Torockai Lászlót papírlapjukkal együtt az épületből?

Szeptember 19-én Gyurcsánnyal két tévéinterjú is készült. Ezekben elmondta, hogy előző napon este fél tíztől reggelig folyamatosan nyomon követte az eseményeket, és szoros kapcsolatban volt az éppen külföldön levő országos rendőrfőkapitány helyettesével. Kitért az elől a kérdés elől, hogy a rendőrök vajon miért nem bírtak az MTV ostromlóival, mondván, ez rendőrszakmai kérdés, amelyben ő nem illetékes. Mintha ő csak meghallgatta volna a beszámolókat, és eszébe sem jutott volna valamiféle utasítást adni. A természetét ismerve igen nehéz ezt elképzelni róla. Az éjszaka folyamán Petrétai József igazságügyi és rendészeti miniszterrel is kapcsolatban állt. A miniszter még akkor éjjel, a tévé székházánál zajló tüntetés idején felajánlotta neki lemondását, de a kormányfő nem fogadta el.

Ugyancsak 19-én együttes zárt ülést tartott az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága, valamint a Honvédelmi és Rendészeti Bizottság. Itt elhangzott Petrétainak, valamint Szilvássy György kancelláriaminiszternek a beszámolója a Magyar Televíziónál történt eseményekről. Az ülés egész anyagát „minősített anyagnak” nyilvánították, és harminc esztendőre (!) titkosították. Vagyis a nagyközönség addig nem tudhat meg semmit abból, hogy *valójában* mi történt akkor éjszaka. Még csak arra sem kaphat tehát magyarázatot, hogy miért hagyták magukra az odavezényelt rendőröket. Hiszen az a Gyurcsány Ferenc adta magyarázat, hogy „komoly nehézségekbe ütközik a megfelelő rendőrségi erő helyszínre vezénylése” igencsak nevetséges. Van azonban néhány támpont, amely segíthet akár a titkosítás okának a megnevezésében is.

Megjegyzendő: nem ez az első eset, hogy a most uralkodó pártok alakította kormány titkosítja a saját tevékenységére vonatkozó információkat.

Egy svédországi szemtanú szerint a televízió ostromában élen járt egy mintegy 30 fős – ahogy ő nevezte – „provokációs csoport”, amelynek tagjaival többé sehol nem lehetett találkozni a tüntetéseken.

Az Országos Rendőr-főkapitányság honlapjára szeptember 25-én feltették 38 körözött személy fotóját, akiket a tüntetések első három napján készült felvételekből válogattak ki, és megtalálásukhoz kérték a lakosság segítségét. E képeken, melyek mindmáig (lásd a cikk után a keltezését) megtekinthetők, a főalak mögött gyakran mások is láthatók. Két esetben azonban egy-egy háttérfigura arcát bekockázták, hogy ne legyenek felismerhetők. Vajon kik lehetnek ezek? Egy bizonyos: a rendőrség ismeretlenségben igyekszik őket tartani, vagyis az államhatalomnak *van valami köze hozzájuk*.

Mivel a kereszténydemokrata Simicskó István a Nemzetbiztonsági Bizottság elnöke, minden bizonnyal nem véletlen, hogy a tüntetések kezdetétől számított negyedik, ezút-

tal békés budapesti éjszaka után a Kereszténydemokrata Néppárt szeptember 22-én kiadott nyilatkozata így fogalmaz: „Tegnap békében és nyugalomban telt az éjszaka a fővárosban, a KDNP üdvözli, hogy *Gyurcsány Ferenc visszahívta az utcáról a provokátorokat*.” Kétségtelen, hogy Simicskó nem sértett meg államtitkot, mert nem mondta el, mi van a titkosított anyagban. A KDNP nyilatkozatába azonban mégis bekerülhetett egyike azon tényeknek, amelyeket a hatalom mai birtokosai harminc évre el akarnak zárni a nyilvánosság elől: az MTV épületénél történt erős zakos cselekmények kirobbantására a kormány provokátorokat küldött, hogy majd az ottani eseményekre való hivatkozással a hatalmát erősítse meg.

Rendőrterror

Mind az MTV épületénél történtek, mind pedig az elkövetkező napok eseményei beleillenek abba a képbe, amely az eddigiek során kirajzolódik.

Szerdára (20-ára) virradó éjjel újabb csaták folytak, ezúttal leginkább az MSZP Köztársaság téri székházánál, a Rákóczi Körúton és az Oktogonnál. Ekkor már gyakorlott rohamrendőrséget vetettek be, amely szabályszerűen lerohanta a tüntetőket. Itt még akadtak kő- vagy palackhajigálók is, de a legnagyobb számban a békés tüntetőket és a véletlenül arra járókat tartóztatták le. Az itt fellépő rendőrség szinte vadállati kegyetlenségről tett tanúbizonyságot. Válogatás nélkül tucatnyian ugrottak egy-egy fiatalra, a lányokra is, a legtrágárabb megalázó kifejezésekkel illették valamennyit, megbilincseltek, összerugdosták, megverték, majd a földgömbbe szállították őket. A lefogottakra ott is verés, sőt, nem egyszer kínzás várt, függetlenül attól, hogy valóban elkövettek-e valamit.² Hiszen ezt jogszerűen csak egy független bíróság állapíthatta volna meg. Az emberekkel való ilyen bánásmódról példát Magyarországon utoljára csak a kommunista diktatúra legvadabb periódusaiban találunk.

A következő éjjel a Nagykörúton állomásoztak a rendőri erők, arra hivatkozva, hogy ott várható valami nagy rendezvény. A Hírtévé tudósítói az útvonal több pontján is jelen voltak, és bár a nézők mind várták, mikor következik be a „nagy akció”, kiderült, hogy valójában csak egy rendőrségi gyakorlatra került sor a Margit híd és az Oktogon között. A tudósítók itt-ott csuklyás csoportokat láttak – vagy véltek látni? –, de azok hamarosan felszívódtak. Ezen a napon a rendőrség, randalírozók híján, lényegében lakosság-begyűjtési akciót tartott az előző napon is tapasztalt szadista módszerekkel. Aki kimerészkedett itt a lakásából, vagy éppen ezt az utat választotta a hazatérésre, nemsokára véresen és bilincsből szállították be a szervekhez.

A HírTV legnagyobb bűne talán nem is az volt, hogy az MTV ostromát nem a hatalomban levők izlésének megfelelően kommentálta, hanem az, hogy ezt a harmadik éjszakát igazi mivoltában mutatta be. Itt vált teljesen világossá, hogy a Magyar Szocialista Párt és a Szabad Demokraták Szövetsége politikusi gárdájának mi a valódi célja. Nem kizárt, hogy éppen ebben keresendő e tévécsatorna betiltására irányuló törekvésük igazi indoka.

Az MTV megrohanásának kiprovokálása eltervelt cselekedet volt, az ottani rosszult felszerelt, ifjú és tapasztalatlan rendőröket pedig, akiket hagytak a halálfélelmet is átélni, áldozati bárányul szánták a lakosság megfélemlítésére, lehetőleg minden tünetéstől való elriasztására szolgáló, ezt követő rendőrterror indoklásához. A nagyszámú egyenruhás ember – néhány esetben súlyos – itt történt megsebesülése az elkövetkezőkben még vadabbá tette az amúgy sem emberbaráti akciókra kiképzett rohamrendőröket, ugyanakkor talán végképp érvényét vette a tüntetők „Magyar rendőr velünk van!” jelszavának. Nagyon lehet, hogy az egész terv Gyurcsány sátáni agyában született, és ő lehetett az, aki késleltette az ostromlottak már nem is fel-, hanem megmenntésére irányuló akciót.

A félelem iskolái

Félelmet minden hatalom a leghatékonyabban megalázással tud kelteni, olyan megalázással, amely ellen nincs mód védekezni, tehát amellyel szemben az ember tehetetlen. A lélekre a fizikai fájdalomnak önmagában véve nincs sok hatása, ha nem társul a kiszolgáltatottság megélésével. Ezt nagyon jól tudták azok, akik elrendelték a szeptember 19-21-i budapesti rendőrterror. Már a híre is elrettentő lehet annak, hogy egy gyanútlan fiataalt az utcán a hatóság emberei semmiért is leteperhetnek, összerugdoshatnak, és lakat alá tehetnek.

A megfélemlítés valójában nem a randalírozókat célozta meg. A rendőrség és a nemzetbiztonság egy jelentést készített a köztársasági elnöknek az utcai zavargásokról. E szerint a békés tüntetéseket egy jól szervezett kör „balhéra” használja ki, akik között ismert „hivatásos” bűnözők, szélsőjobboldali figurák és futballhuligánok egyaránt vannak.

Amennyiben az MTV ostrománál tényleg jelen voltak hivatásos bűnözők is, akkor azokat valaki biztosan megfizette. Talán igazat mondott egy ismerősömnek az egyik ottani „harcos”, hogy ő harmincezer forintot kap azért az éjszakaért. Ezeknek nincs miért félniük, a „futballhuligánok” pedig nem ijedős természetűek. A „szélsőjobboldali” viszont ma üres fogalom, mert egyike azon kifejezéseknek, amelyeket politikai célból arra húznak rá, akire csak akarják.

A rendőri akciókkal azokat kívánták megfélemlíteni, akik békés tüntetéseken vesznek részt. Ezt bizonyítják a támadások, amelyek azokat érték, akik a Kossuth téri törvényes és nyugodt tüntetésről hazafelé tartottak. A velük szembeni atrocitások durvaságát csak fokozta, ha véletlenül egy zászló – lett légyen az kibontott vagy összezsavart – volt a kezükben. A mai szocialista-liberális hatalom elhatározta, hogy az országszerte tartó tüntetésektől elveszi az emberek kedvét. Ezt a célt szolgálja a résztvevők fotókon és videószalagokon való rendőrségi nyilvántartásba vétele is. Mindez egy olyan országban történik, ahol a jelenlegi kormánypárti politikusok miniszterelnökükkel együtt előszeretettel prédikálnak a szabad magyar köztársaságról és a magyarországi demokráciáról.

Márpedig ma Magyarországon diktatúra van. Ez a diktatúrának egy modern formája: parlamenti diktatúra. Ha játszanunk akarnánk a szavakkal, úgy is mondhatnánk, hogy de-

mokratikus diktatúra, mert látszólag a nép választott országgyűlési képviselőinek többségi szavazatára épül. Pedig itt is a félelem a meghatározó. Ugyanis a parlamenti képviselők többsége megélhetési politikus lévén, szigorúan tartja magát a pártvezetőség utasításaihoz, és az elvárásoknak megfelelően foglal állást, mert egyébként elveszítheti a koncot, amelyhez engedelmissége révén jut.

Ennek kihatásai nemcsak a rendőrterror – egyelőre csak néhány napos – bevezetésében nyilvánulnak meg, hanem az utcáról elhurcoltak további sorsában is. Ha nem hirdették is ki, statáriális állapotot vezettek be, gyorsan ítélő bíróságok működnek, és futószalagon rendelik el azon fiatalok vizsgálati fogságba helyezését is, akiket ok nélkül kísértek be. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az érintetteket egy hónapig köztörvényes bűnözőkkel zárják össze a börtönben. Vagyis semmiért kapnak egy hónapot. Hogy máskor lehetőleg azonnal hazaszaladjanak, amint tüntetésről halalának valahol. A szocialisták és a liberálisok uralma alatt Magyarország megszűnt jogállam lenni.

Sajnos a félelem befolyásolja a legnagyobb ellenzéki párt, a Fidesz mozgásterét és politikai lépéseit is. Az uralkodó pártok politikusainak szünet nélkül áradó, a médiában jócskán megszellőztetett és gyakran feltupírozott ellenük irányuló támadása szemmel láthatólag próbára teszi az idegeiket, ezért gyakran az összeütközéseket elkerülő kitérés útjait keresik. Ennek szemléletes példája a szeptember 23-ára meghirdetett nagygyűlésnek az elmaradása is. Demszkytől Kunczéig, Lendvától Hillerig valamennyi megszólaló kormánypárti politikus újra és újra a gyűlés lemondását szorgalmazta. Petrétei miniszter nem átalotta azt állítani, hogy a rendőrségi és nemzetbiztonsági jelentések alapján azzal is lehet számolni, hogy az esetleges rendzavarás *egész Budapestre kiterjedő, napokig tartó fosztogatáshoz vezethet* (talán tényleg ennyire félnek a jogos népharagtól?). Szilvásy kancelláriaminiszter elutasította az együtműködést, kijelentve, hogy a jelenlegi helyzetben a tömegrendezvény megtartása súlyos felelőtlenség, és nyomatékosan felszólított annak elhalasztására.

A Fidesz a nagygyűlés elhalasztására vonatkozó döntését így indokolta: „A halasztás oka, hogy az állam, a kormány nem tudja, nem akarja az állampolgárok alkotmányban rögzített szabadságjogának, a gyülekezéshez való jognak a békés feltételeit biztosítani.” Csak utóbb derült ki: a Nemzeti Nyomozó Iroda nem tudott arról, hogy bárki is merényletet tervezett volna a tüntetés eredetileg kijelölt napjára. Vagyis a kormányhatalom hazugságokkal érvelt a halasztás mellett, bár nem zárható ki, hogy esetleg nem éppen ők küldtek volna rendzavarókat a rendezvényre.

Ezek után az már csak természetes, hogy a MIÉP szeptember 22-i tüntetésének idejére a Rákóczi téri üzletek gyorsan bezártak, miután két rendőr (egy férfi és egy nő) körbejárt, és mindenkit figyelmeztetett, hogy nem tanácsos nyitva tartani, mert jön a szélsőjobb, és esetleg szérver mindent. A 3-400 békés tüntető számát minden bizonnyal meghaladta az őket körülvevő rendőröké.

Kétségtelen, hogy az MSZP és az SZDSZ is fél: attól, hogy kicsúszik a kezükből a hatalom. Mert számukra a kormányzás nem az ország érdekeit szolgáló tevékenység, ha-

nem az uralom gyakorlása, hiszen – mint Gyurcsánytól tudjuk – csak úgy tesznek, mintha kormányoznának. Hatalmuk legnagyobb veszélyeztetője természetesen (a legnagyobb ellenzéki párt lévén) a Fidesz, amelynek minden „átkos” ereje Orbán Viktorban összpontosul. Orbántól – megnyilatkozásaik ezt bizonyítják – valósággal rettegnek. Nem kétséges: legszívesebben halva látnák. Lendvai Ildikó megszállottan, szinte révületben szokott ágálni ellene. Kuncze Gábornak gyakorlatilag mindenről ő jut az eszébe. Demszky sem marad ki a több más tagot is magába foglaló együttesből. Céljuk Orbán folyamatos befekettítése, ismerve a propaganda egyik „arany szabályát”: ha valamit sokszor és sokféleképpen sulykolnak az emberekbe, azok végül el fogják azt hinni. És sikerült. A lakosság egy jelentős része oda sem figyel, hogy Orbán mit mond, de állítják, hogy hazudik. És olyan is van, aki a tévé képernyőjén bevallja: ha bebizonyosodna, hogy Gyurcsány összezsugorította a vagyont, akkor is rászavazna. Ehhez bizony nem kell kommentár.

A lélek megtörése

Az eseményekből egy hazárdjátékos húzásai sejlenek elő. Egy olyan politikusé, aki dupla vagy semmi alapon játszik, és meg van győződve arról, hogy neki csak a dupla jöhet ki. Már csak azért is, mert ugyanazzal a céllal sokan futnak mellette, így számíthat rájuk. El tudja hitetni velük, hogy együtt sikerül. Sőt, csakis együtt – pontosabban csak vele – sikerülhet.

A Magyar Szocialista Párt minden vezetője előtt világos lehetett a 2006-os választások megnyerése után is, hogy a négy évvel előbb ígért „jóléti rendszerváltásból” nemcsak hogy nem valósult meg semmi, hanem ők ráadásul kényes helyzetben vannak, mert az ország uralkodásuk alatt szakadékba került. Ez olyan tökéletesen sikerült, mintha csak így akarták volna. Ezért aztán kaptak Gyurcsány Ferenc javaslata után, hogy drasztikus intézkedésekkel, a nép vállaira hágva, megpróbáljanak kijutni belőle.

Minden bizonnyal Gyurcsány volt az, aki „kiszivárogtatta” a májusban elhangzott balatonöszödi beszédét, két legyet ütve ezzel egy csapásra. Mindenekelőtt így megerősítheti pozícióját a pártban, hiszen ebben az új helyzetben is fel kell zárkózzanak körülötte, mert nincs olyan riválisa, aki a helyzet megoldására jobb tervvel tudna kirukkolni az övénél. Ő kell legyen tehát a szocialista párt elnöke. Ezt a szándékát most, szeptember 24-én is megerősítette. A másik cél az MSZP-SZDSZ-koalíció hatalmának a megerősítése, és ez az, ami egy emberként mögé állította a két párt vezetőségét, növelve ezáltal az első cél megvalósulásának is a valószínűségét.

Vajon, hogyan lehet e pártok hatalmát növelni, és esetleg hosszabb időre biztosítani?

Májusban Gyurcsány a „cso magjával”, a megszorítások programjával kapcsolatban ezt mondta: „Azt gondolom, hogy lesznek konfliktusok gyerekek, igen, lesznek. Lesznek tüntetések, lesznek. Lehet tüntetni a Parlament előtt. Előbb-utóbb megúnják, hazamennek.”

Később valószínűleg támadt egy „jobb” ötlete: előre kell hozni a tüntetéseket, amikor még nem egészen világos, hogy a programja milyen változásokat hoz majd az emberek életébe. Beszédének a nyilvánosságra hozatala ráadásul egy másfajta reakciót szül majd, nem elszegényedés miatti felháborodást, hanem egy erkölcsi indignációt vált ki, és ez feltehetőleg hamarabb lefut, mint az előbbi. Alkalmat ad viszont arra, hogy az emberek megtanulják, merre vannak a felháborodás korlátai. Ezért kellett a bérencek az MTV-hez, hogy ostrom alakuljon ki, és az odarendelt, de védelem nélkül hagyott rendőrök gyötrelmeiből meg lehessen alkotni a félelem általános légkörét: rohamrendőrökkel, statáriális bírósággal, látványos rendőrségi nyilvántartásba vétellel és számtalan vétlen áldozattal. Közben azok is, akik a provokátorok példáján fellelkesedve maguk is beszálltak a csatába, súlyosan megfizetnek azért, mert azt hitték, '56 szellemének jött el az ideje.

Bizonyosak lehetünk benne, hogy Gyurcsány azon az éjszakán nem csak az országos rendőrfőkapitánnyal és Petréteivel, hanem pártjának több vezetőjével is kapcsolatban volt, de valószínűleg Kuncze se mástól tudta meg, mi történt. Már csak ezért is együttesen felelősek mindenért.

Vajon véletlen-e, hogy a mai koalíciós hatalom éppen az '56-os szabadságharc ötvenedik évfordulójára provokálta ki ezt a mostani helyzetet?

A hajdani résztvevők emlékezetében '56 az önmagunkra ébredésnek, a magyar emberek méltósága és összetartozása megélésének azóta vissza nem térő felejthetetlen pillanata volt. Valahányszor visszaemlékszünk rá, ez idéződik fel bennünk, ennek a vágya tölt el bennünket, és ennek az újbóli lehetősége sejtik fel előttünk. Az egyenes gerinc és a tiszta lélek vágyának önerősítő élménye ez. Másként élnénk, ha ezt tartósítani tudnánk magunkban.

Az MSZP igyekszik a megemlékezésben részt venni, hogy eleget tegyen a társadalom ilyen elvárásainak, de a kommunisták utódpártjának vezetői nehezen tudják az esemény lényegét átélni. Nem véletlen, hogy propagandájukban gyakran visszatérő motívum a múlt helyett a jövőbe nézés hangsúlyozása, miközben ellenfeleiket a fordítottjával vádolják. Valamikor a szovjeteket szolgálták ki, ma a nemzetközi pénzvilág kedvében igyekeznek járni, hiszen számukra mindig valahonnan kívülről, idegenektől kell érkezzen a megerősítés.

Az SZDSZ mindig nyugat felé orientálódott, és nagyrészt innen van most ez a volt kommunistákkal, hajdani állítólagos ellenfeleikkel való nagy egyetértés.

Egyik párt politikusa sem értik, mi az, hogy magyar összetartozás. Vagy ha értenék is, ellenzik azt. Ez a termékeny, lélek gazdagító, senkinek ártani nem akaró érzés szerintük nacionalizmus, szélsőjobboldaliság, idegengyűlölet. Pedig a gyűlölet valójában bennük van. Sokan talán a piros-féher-zöld zászlót is másra cserélnék, arra hivatkozva, hogy hiszen Horthy idejében is ezt használták. És cseppet sem véletlen, hogy Gyurcsány a népszavazás előtt propagandakampányt folytatott a magyar állampolgárság minden magyarra történő kiterjesztésének lehetősége ellen.

Az '56-os szabadságharc mostani kerek évfordulója nagyobb és megerősítőbb ünnep kellene legyen, mint az előbbieik. Úgy tűnik, hogy a mai magyarországi uralkodó pártok úgy találják, itt az ideje, hogy végképp kiirtsák népünk-ből az '56 eszméi iránti érzékenységet, és ezáltal az uralmukkal szembeni ellenállás képességét. Ezért (is) szervezik most az emberek minden lehetséges módon történő megalázását. Lehetőleg senkinek ne jusson eszébe, hogy '56 miatt akár büszke is lehetne, mert magyar.

Mintha az idő haladásával mind könnyebb dolguk lenne. Talán ők is érzékelik ezt most, és ki akarják használni a kedvező pillanatot. Hiszen az ország lakosságának mintegy fele immár gyomlált agyú, de sajnós – képletesen szólva – a haszonnövényeket és a virágokat irtották ki belőlük, nem a dudvát. Ennek tulajdonítható, hogy az ország közös érdekeit már nem képesek felismerni, erkölcsi értékítéletük pedig nem ér fel addig, hogy szavazatukat ne adják az ország gátlástalan kiárusítóira.

Gyurcsány négy nap múlva, e hét péntekjén parlamenti bizalmi szavazást kért a maga és programja mellett. A Magyar Szocialista Párt és a Szabad Demokrata Szövetség képviselői várhatóan bizalmat szavaznak neki. Ha az ország népe ezt szó nélkül tudomásul veszi, ha a hazug miniszterelnök és a többi hazug politikus uralmát eltűri, ha nem reagál a megrendezett színjáték segítségével bevezetett és nagyrészt teljesen ártatlanokat sújtó rendőri és törvényszéki terrorra, ha hagyja, hogy egy olyan programmal „javítsák ki” „kormányzati semmittevésüket”, amely csak rombol, de semmit nem épít, ha nem használja ki törvény adta jogát, hogy mindezek

ellen tüntetésekkel tiltakozzon, ha országszerte továbbra is inkább csak kis csoportok hallatják (még egy ideig) szavukat, akkor ennek a lélekben elnyomorodott népnek nincs többé joga '56-ot ünnepelni. Ezzel Gyurcsányék célt értek. Most ássák XX. századi történelmünk legnagyobb eseményének a sírját. Lehet, hogy közös közönyünkkel segítünk nekik el is hantolni azt. Mindnyájan ott fogunk feküdni majd egész nemzetünk jövőjével együtt abban a sírban. Béke porainkra.

Göteborg, 2006. október 3.

¹ A felolvasni kívánt nyilatkozat (javított helyesírással):

„A MAGYAR NEMZET KÖVETEL!

- Hogy a Gyurcsány-kormány azonnal mondjon le!

- Hogy a köztársasági elnök azonnal írjon ki új parlamenti választásokat, miután a jelenlegi feloszlatta.

- Követeljük, hogy igazi gazdasági szakemberek állapítsák meg, mekkora az ország eladósodásának mértéke! Nem a kozmetikázott hiányt, hanem az igazságot akarjuk tudni.

- Hogy álljon össze egy független szakemberekből álló bizottság, amely kidolgoz egy rövid és közéletű gazdasági tervet.

- Követeljük, hogy az uniós képviselőket hívják vissza azonnal, és igazi, a ország érdekeit képviselő delegáltak váltsák le őket.

- Gyurcsány és kormánya teljes anyagi és erkölcsi felelősségre vonásra kötelezzük, és amíg nem születik ítélet, addig zárják vagyonukat, ők pedig ne hagyassák el az országot!

- Hogy Magyarország végre a magyaroké legyen, ne a tőkeerős érdekcsoportok szabad prédája!”

² Ennek az írásnak a tényanyaga megtalálható a magyarországi újságok és tévécsatornák honlapjain, valamint számos elektronikus hírlapban is. A rendőrségi visszaélésekről való dokumentálódásra különösen a Nemzeti Jogvédő Alapítvány (<http://www.nemzetijogvedo.hu/>), valamint a Kossuth téri tüntetők (<http://kossuthter.com/>) honlapja ajánlható.

VILÁGKIÁLLÍTÁS – VILÁGSZÍNVONALON

Van-e látható, érzékelhető határa az emberi fantáziának? Van-e eltérítő út vesztője az egyén képzelőerejének? Van-e akadálya az erős akarat, elhatározás megvalósításának? A hármas kérdésre egy válasz: NINCS!

Egy ember, aki Erdélyből, a festői Kárpátok koszo nujában tetszelgő Tünderország fővárosából, a Fellegvár és a szőke Szamos ölében megbúvó Kincses Kolozsvárról indult, egy tucatnyi évvel ezelőtti számolni engedte a fantáziáját. Hosszu a megtett út, de a képzelet délibábja üzte, hajtotta a megszállottságig, Tamás Györgyöt. Úgy indult, mint egy mesebeli hős: néhány festmény-hamuban sült pogácsával. És a mesebeli alak mesét, mondát, mi több, eposzt írt. Modern eposzt, amelynek Egyetemes Magyar Képzőművészeti Egyesület, Stockholm – EMKES a neve. Célja a magyar képzőművészek munkáinak népszerűsítése, a művelőző világ asztalára helyezése, felkínálása a csodálatra. Előbb szűkebb patriája magyar képzőművészeinek nevé, majd tágítva a kört, az elszakított országrészek tájain működő, alkotó magyar képzőművészek munkáit veszi számba, csillogtatja meg, 90 kiállításon, hadd ámuljon a világ a magyar talentumon és tiszteljen elötte, akár vigyázásban is!

A táguló elme, a noszogató ambíció újabb cél kitűzésére sarkallja, készteti. Mindeztől soha ki nem pattant ötlet valósul meg 2006. október 11-én, Budapesten, a Magyar Kultúra Alapítvány székházában.

Az EMKES és az American Hungarian Panorama világglap /New-York–Budapest/, valamint a Magyar Kultúra Alapítvány kezdeményezésére és szervezésében, az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulója tiszteletére megrendezésre kerül "A magyar és magyar származású nyugati képzőművészek I. világi állítása". Hatalmas és merész vállalkozás! Méltó képzőművészeti parádé a jubileumi ünnepségsorozathoz! Tamás György a szervezés pókhálósan szerteágazó munkájában magához és az eseményhez

méltó társra talált Dr. Tanka László, a Panoráma világglap szívelek tulajdonos-főszerkesztőjében. A két főszervező hallatlan energiával kutatta fel az Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Ausztráliában, Dél-Afrikában, Izraelben, Új Zélandon és Nyugat Európában élő, vagy ott élt magyar, vagy magyar származású képzőművészeket és alkotásaikat, egy reprezentatív vándorkiállítás keretében történő bemutatása céljából. Az októberben megnyíló kiállítás a sorozatban az első stáció, amelynek színhelye, Dr. Koncz Gábor, a Magyar Kultúra Alapítvány igazgatójának segítőkész hozzájárulásának köszönhetően, az Alapítvány székhelye lesz.

Sok sikert kívánva, gratulálunk az egyedülálló esemény szervezőinek és a kiállító művészeknek!

Tatár Zoltán

a Magyar Kultúra Lovagja, Kolozsvár

vitéz Tamás György Gyula és dr. Tanka László

Balogh Sándor
1931–2006

1931. március 2-án született, hat fiúgyermek legkisebbjeként Dráva-fokon, Magyarországon. Tanulmányait Oroszországban, majd Észak-Erdély visszacsatolásakor a Nagyvárad Gimnáziumban folytatta. Budapesten, a Népszínház utcai Technikumban malomipari szakon végzett, mivel szülei malomtulajdonosok és gazdálkodók voltak. Kitűnő eredményei ellenére sem folytathatta tanulmányait az egyetemen; a kommunizmus által kizárta szüleit is támogatnia kellett. Hároméves katonai szolgálat után dolgozott a budapesti földalatti építkezésén is. Később a budapesti Kohó és Gépipari Minisztérium Tervező Iroda, majd a budapesti Vegyiműveket Tervező Vállalat kere-

tében dolgozott mint gépésztervező. 1960-ban nősült, feleségül vette a 20 éves Miklós Ágnes. 1966-ban egy IBUSZ társasutazás alkalmával Svédországban maradtak, szabadságvágytól indítva. Ágnes 1956 óta Stockholmban élő unokatestvére és annak svéd családja segítségével új életet kezdtek. Stockholmban először a LUMA-nál kaptak mindketten állást mint műszaki rajzoló és konstruktőr. Pár év múlva átment az Alfredeen Technik AB-hoz és mint konzultív konstruktőr alkalmával dolgozni a legtöbb nagy stockholmi vállalatnál. Szorgalmasan részt vett a stockholmi magyar egyesületi életben. Fő érdeklődési területe a fényképezés, az irodalom, színház, képzőművészet és a természet volt. Évekig volt vezetője a munkahelyi fotóklubnak. Dokumentálta képen, hangban és mozgóképekben a stockholmi egyesületi életet. Több fotókiállítás volt Svédországban és Magyarországon. Aktív tagja volt a Stockholmi Magyar Protestáns Gyülekezetnek, a Senior-Klubnak. Évek óta súlyos cukorbeteg, magas vényomással és rákkal küzdött. 2006. június 25-én szívinfarktust vitte el. Hálás szeretettel gyászolja feleségét, akit több évig tartó rákos betegség idején támogatott, ápolt, mellette állt, továbbá Budapesten élő idős anyósa, idős bátyja és családja, valamint elhunyt bátyjainak leszármazottai. Balogh Sándortól 2006. augusztus 4-én a Szt. Botvid-kápolnában vettünk búcsút szerettei, barátai és ismerősei, nagyszámú gyülekezet részvételével. Adjon Isten neki örök békességet!

Kuthy Ilona
1920–2006

87 esztendővel ezelőtt, az Erdélyi Érchegység egyik tündérvölgyében megbúvó, súlyos történelmi emlékek től terhes, idilli kis városban, Abrudbányán született. Ugyanott ismerte meg élete párját, Gábort, s házasságot kötve vele s írig tartó hűséget fogadott neki. Házasságukból két fiúgyermek született: Lajos és József. Mint oly sok más embek és családnak egész Erdély-szerte, így az ő életüknek is más irányt szabott a második világháború. Az azt követő államosítás során az új rendszer mindenétől megfosztotta a családot: elvették házukat, földjüket, eszközeiket, s más lehetőség nem lévén, a család beköltözött a már csak nevében kincses Kolozsvárra. Kuthy

Ilona magasan képzett varrónőként egy bel- és külföldre egyaránt termelő nagyíró textilgyárban helyezkedett el, ahol tehetsége megbecsülése miatt részlegfelelősi beosztást kapott, s ebben a tisztségében dolgozott egészen nyugdíjazásáig. 1988-ban a már korábban idekerült fiai és azoknak családjai ösztönzésére Svédországba költözött, és nagy lelkesedéssel kezdte tanulni második hazájának nyelvét, a svédet. Gyermekéhez közel, Göteborgban telepedett le, ahol számos otthoni, immár ide kitelepedett barátjával és ismerősével egy külön kis világot teremtettek maguknak, amolyan vikingföldi kis Kolozsvárt. 68 éves korában aztán végre lehetősége nyílt kedvére utazni és világot látni: beutazta Norvégia fjordoktól szabdaltszerű csodálatos partvidékét, Svédország különböző tájait, Egyiptom ókori emlékhelyeit, a Szentföld, Izrael bibliai helyeit, de volt Madeira-ban és Mallorca-n, Tunéziában és Görögországban egyaránt. Mindegyre csodálatos utazási élményei ellenére szívében és lelkében mindegyre csak szülővárosába, Abrudbányára vágyakozott vissza. Súlyos betegsége idején lelki szemei előtt az erdélyi hegyvidék megannyi szépsége és csillogása, régi városok patnája, egykor volt kedves arcok mosolya elvenedtek meg. Lelke talán már ott lebeg valahol Erdély kéklő hegyei, vakító fényes egek és felhők között, a Mennyei Atya közelében. 2006. augusztus 9-én népes gyülekezet kísérte utolsó útjára a Mölnlycke-i Rida-kyrkában. Emléke legyen áldott, nyugalma csendes!

Tóthné Dubsky Klára
1919–2006

1919. november 1-én, a Csongrád megyei Sándorfalván született. Édesapja Wittenau-Dubsky László lengyel-német eredetű, magyarra lett család sar-

ja. Édesanyja Gál Rozália, a csikdánfalvi katolikus tanító gyermeke volt. Kiskorában a család Szamosújvárra költözött, ahol apja görög-latin szakos tanár lett. Trianon után - hiányos román-tudása miatt - apja elvesztette állását, s családja nélkül visszatelepedett Magyarországra. Hogy ne legyenek nyelvi gondjai, Klárát román óvodába, iskolába és tanítóképzőbe járatják. Miután végzett, két színromán hegyi faluban, Emberfőn és Négerfalván lett tanítónő. Észak-Erdély 1940-es visszacsatolása után tanügyi tisztviselő, majd magyar tanítónő lett Drág, Csomafája, Macskamező és Kide községekben. Itt férjhez ment Békés István kollégájához, de hamar elváltak, majd újránházastartottak, aztán 1957-ben végleg szakítottak. Még Kiden tanított, amikor felcsúszott utasításra beiratkozott a filológia orosz szakára. (A nyelvet oly tökéletesen megtanulta, hogy egy későbbi szovjetnői el látogatás alkalmával meggyanúsították, mondván, hogy idegenként csak egy imperialis-

ta kém tudhat ilyen tökéletesen oroszul). Kideből Kolozsvárra került: előbb a Pap (Párizs)-utcai általános iskolában, majd az Ipar-utcai líceumban tanított. Mint tanár-kollégáját, itt ismerte meg a kétgyermekes, elvált lelkész-tanár Tóth Imrét (a sölvesborgi Tóth Ildikó édesapját), aki az 1956-os forradalmat követő romániai tisztogatási akcióban meghurcoltak és a tanúgyűlés elítéltek. 1958-ban házasságot kötöttek, s egymásban igazi társra leltek. Férje mellett saját gyermekeként gyekezett elfogadni az akkor 17 éves Ildikót és a 14 éves Istvánt. Házasságuk boldog volt. Partnereik voltak a természet-imádatban, s szabadidejükben sokat kirándultak. 16 éven át nyaranta lekerékpároztak a Fekete-tengerig, majd a Hargitát érintve jöttek vissza Kolozsvárra, mindig más-más útvonalon, bejárva az egész országot. Közben a Horea-utcai szakkollegiumban orosz és más tárgyakat is tanított. 58 évesen ment nyugdíjba. 1993-ban Svédországba költöztek. Bánatára képtelen volt meg-

tanulni a svéd nyelvet. Férjének halála (1996) után évente ellátogatott Magyarországra és Erdélybe. Isten igazán kegyes volt hozzá: rövid betegség után, álmában szólította magához. 2006. október 20-án Sölvesborgban kísérik utolsó útjára. Nyugodjon békében!

Asszonyi (szül. Kőrös) Lenke
1909–2006

Szolgáljatok az Úrnak örvendezéssel! (Zsolt. 100, 21) 2006. július 23-án, Istenünkben megbékélt szívvel, 97 éves korában tért örök nyugalomra Urához Asszonyi Istvánné, szül. Kőrös Lenke. Temetése augusztus 1-én 13 órakor volt a Tallinn-i Metsakalmistu kápolnájában a református egyház szertartása szerint. Emlékezik reá: leánya és fiai családjakkal, szerettei, hívőtestvérei. Emléke legyen szívünkben áldott!

ISTENTISZTELETI NAPTÁR 2006. október - december

OKTÓBER

07	12:30	VÄXJÖ	Johannesgården	úrvacsora
	17:30	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan	úrvacsora
08	11:00	LJUNGBY	Szent István templom	úrvacsora
	16:30	JÖNKÖPING	S:t Franciscus kat.kka	úrvacsora
13-15. <i>Orosháza Magyar Evangélikus Világtalálkozó</i>				
20	18:00*	HALMSTAD*	Andersbergskyrkan	úrvacsora
21	12:30	HELSINGBORG	EFS-kyrkan	úrvacsora
	16:00	MALMÖ	Stadionkyrkan	úrvacsora
22	11:00	GÖTEBORG	Christinae kyrka (Nemzetközi istentiszti)	
	14:00	BORÅS*	Hässleholmskyrkan	úrvacsora
	17:00	GÖTEBORG	Norska sjömanskyrkan*	úrvacsora
28	12:00	VÄSTERÅS	Kristiansborgskyrkan	úrvacsora
	16:30	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan	úrvacsora
29	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref. Kyrkan	úrvacsora

NOVEMBER

04	12:30	VÄXJÖ	Johannesgården	
	17:30	KRISTIANSTAD	Magyar Ház	
05	11:00	LJUNGBY	Szent István templom	
	16:30	JÖNKÖPING	S:t Franciscus kat.kka	
10	18:00	BORÅS	Hässleholmskyrkan	
11	12:30	HELSINGBORG	EFS-kyrkan	
	16:00	MALMÖ	Stadionkyrkan	
12	12:30	HALMSTAD	Andersbergskyrkan	
	17:00	GÖTEBORG	Norska sjömanskyrkan*	
18	13:00	TALLINN	Toomkirik	úrvacsora
19	13:00	HELSINKI	Alppila-templom	úrvacsora
25	12:00	VÄSTERÅS	Kristiansborgskyrkan	
	16:30	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan	
26	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref. Kyrkan	
	17:00	KATRINEHOLM	Nävertorpskyrkan	úrvacsora

DECEMBER

02	12:30	VÄXJÖ	Johannesgården	úrvacsora
	17:30	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan	úrvacsora
03	11:00	LJUNGBY	Szent István templom	úrvacsora
	16:30	JÖNKÖPING	S:t Franciscus kat.kka	úrvacsora
08	18:00	BORÅS	Hässleholmskyrkan	úrvacsora
09	12:30	HELSINGBORG	EFS-kyrkan	úrvacsora
	16:00	MALMÖ	Stadionkyrkan	úrvacsora
10	12:30	HALMSTAD	Andersbergskyrkan	úrvacsora
	17:00	GÖTEBORG	Norska sjömanskyrkan*	úrvacsora
16	13:00	TALLINN	Toomkirik	úrvacsora
17	13:00	HELSINKI	Alppila-templom	úrvacsora
23	12:00	VÄSTERÅS	Kristiansborgskyrkan	úrvacsora
	16:30	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan	úrvacsora
24	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref. Kyrkan	úrvacsora

Göteborgiak, figyellem!

Oktoberben göteborgi istentiszteletünket az Ullevi-stadionhoz közel fekvő Norvég Tengerésztemplomban (Norska Sjömanskyrkan, Skånegatan 16) tartjuk! A templom könnyen megközelíthető a 2, 6, 8, 13. számú villamosokkal, illetve az 51. számú busszal. A templomnak saját parkolóhelye van. A megegyezést még nem véglegesítettük; ha további változás állna be, tagjainkat erről telefonon értesítjük.

A TEMPLOMOK ÉS MÁS ISTENTISZTELETI HELYEK CÍMEI

BORÅS	Hässleholmskyrkan	Våglångsgatan 3
ESKILSTUNA	Tomaskyrkan	Stenbygatan 4
GÖTEBORG*	Norska sjömanskyrkan	Skånegatan 16
HALMSTAD	Andersbergskyrkan	Grönvångstorg
HELSINGBORG	EFS-kyrkan	Brukskatan 27
JÖNKÖPING	S:t Franciscus kat.kyrk.	Torppan
KATRINEHOLM	Nävertorpskyrkan	Blomstervägen 14
LJUNGBY	Szent István templom	Bolmstadsvägen 21
MALMÖ	Stadionkyrkan	Stensjöatan 1
SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan	Köpmangatan 1
STOCKHOLM	Franska Ref. Kyrkan	Humlegårdsgatan 13
TÂNGAGÄRDE	Gyülekezeti Otthon	Åspered felé (40-es útról)
VÄSTERÅS	Kristiansborgskyrkan	Katrinelundsvägen 1
VÄXJÖ	Johannesgården	Paradvägen 4

Esetleges változásokról honlapunk (www.keve.se) közöl tájékoztatást.

volt miért visszakozni, s a sötétedés beálltával a tóparti kápolna tornyából egymást követték a keserűségtől átítatott szavak, a gyilkos rendszert kárhóztató beszédek, a halálos álomból riasztó szövegek. Azon az éjszakán talán senki sem aludt a Szent Anna-tó partján, csak a fenyők álltak őrt, susogó zúgással jelezvén a közelgő veszt.

A megtorlás kegyetlen volt. Szekus különítmények, rohamrendőrök szállták meg az erdőt, a tó partját, a hegygerincet, és átfésültek minden sátrat, zugot és rejteket. Mindenkit igazoltattak, minden adatot felírtak, fényképeztek és dokumentáltak, aztán elmentek. Az ünnep elteltével aztán mindenki haza- és visszament oda, ahonnan érkezett. Munkahelyekről, iskolákból és egyetemekről, otthonaikból vitték el egyenként vagy csoportosan az embereket. Hetekig, olykor hónapokig tartó vizsgálati fogság, kihallgatások, verés, lelki terror következett. Volt, aki eltűnt, volt akit elzártak vagy kényszermunkára vittek, és százával voltak olyan magyar egyetemisták, akiket örökre kizártak az ország minden főiskolájáról, vagy ha már végzős volt némelyik, nem engedték államvizsgára. És volt, akinek idegrendszere vagy beteg szíve mondta fel a szolgálatot. Megfeneklett sorsok, kettőtört életek, halálig viselt fájdalom. A szocializmus fénykorának legsötétebb napjait élte, a sötét erők legfényesebb diadalmukat ülték.

Sokan megkeseredtek. Nem csak ellehetlenített életünk miatt, hanem a visszatért hallgatás, sunyítás, közöny és árulás mindennél jobban sajgó sebei miatt. Mellettem csak szüleim tartottak ki, a szó szoros értelmében a végsőkig, hiszen édesanyám az engem ért atrocitások láttán belehalt fájdalomába; édesapám még tizenkilenc évig hordozta keresztként meghurcoltatásom emlékét. A legjobban az fáj, hogy sokan csak felelőtlen tettként, fellobbant s lám máris kialudt szalmalángként értékelték nekibuzdulásunkat. Túl nagy áldozatot vállaltunk, és semmit sem értünk el vele – mondták.

Huszonöt év távlatában, emlékezem és emlékeztetek. Mert hiszem, hogy akkor helyesen cselekedtünk, ugyanis több évtizednyi kényszerhallgatás után az erdélyi magyarság általunk megmutatta, hogy még mindig képes, és a jövőben is képes lesz fejét felemelve bátran szembenézni a mindenkori elnyomókkal és zsarnokokkal. Cselekedetünket és elhangzott szavainkat üzenetnek szántuk, és üzenetnek szánom a zsarnokságnak ma is, amikor ugyanott, a Szent Anna-tó partján vagy fenn a hegyenyereg tisztán részeg román rendőrök még mindig büntetlenül verhetnek össze emlékező, s talán ma is a félelem és szabadságvágy kettős szorításában élő fiatalokat. Üzenem ma is a zsarnokságnak, hogy a megfélemlítés, üldözés, megtorlás, fizikai és lelki terror ellenére, im vagyunk! Bizonyosságul annak, hogy sem a hamis propaganda, sem a fizetett pribékek légiói, sem az anyaország volt és jelenlegi vezetőinek bűnös nemtörődomsége és hallgatása nem tudta belőlünk kiirtani a nemzettudatot és a szabadságvágyat. Figyelmeztetőül, hogy a leggyengébb reményt keltő fuvalat is bármikor képes izzásba hozni a hamu alatt akár évekig, évtizedekig szunnyadó paraszat!

Emlékezem és emlékeztetek. Volt egy nap, mely kibillentette egyensúlyából és elbizonytalanította a fölöttünk megkövülni látszó parancsuralmi rendszert, és elindított egy folyamatot, melynek még nincs vége. Kiteljesítése az otthoniakra és az otthonról elüldözöttekre egyaránt tartozik.

A konok székely hegyek ölében, égnék fohászokodó fenyők gyűrűjében, mint egy óriás könnyecskéje, ma is titokzatosan csillog a néma víztükrök. Volt egy nap: 1981. július 26-a. Szent Anna napja volt.

Bedő Zoltán, Helsingborg

Szent Anna-tó, melynek hegyoldalában 25 évvel ezelőtt szabad szél lobogtatta a magyar zászlót

új kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi
Közösség lapja – Az Északon élő magyarok
ökumenikus fóruma
(Ungerska Protestantiska Samfundets tidning
Ungamas ekumeniska forum i Norden)

Megjelenik negyedévente – évi 4 szám
(Uttkommer kvartalsvis – 4 nr per år)

**Nr. 3, Årgång XIV. évfolyam 3. szám
Oktober 2006 október**

Felelős kiadó (Ansvarig utgivare)
az Egyháztanács (Kyrkorådet)

A lapnak kinevezett szerkesztősége nincs,
a szerkesztési munkákat a lelkész végzi.
(Tidningen har ingen utnämnd redaktion, det
redaktionella arbetet utförs av pastorn.)

Molnár-Veress Pál
Granövågen 126

S-151 64 Södertälje/Stockholm/
Telefon/Fax: +46-(0)8-550 160 66

**E-mail: ujkeve@telia.com
Honlap (Websida): www.keve.se**

Példányszám (Upplaga)
1 000

Egyházfenntartási járulékot vagy
támogatást fizető tagjainknak a lapot
térítésmentesen küldjük.

A közösségünkhöz nem tartozó, de az
Új Kéve iránt érdeklődő olvasóinkat
kérjük, tájékoztatásért forduljanak Pap
Iván országos pénztárosunkhoz:
181 30 LIDINGÖ, Frisksportarvägen 2
Tel: 08-731 83 60 Fax: 08-731 08 28

Postgiro számlaszámunk:
**Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3**

**MÁS ÉSZAKI/BALTI ORSZÁGOKBAN
ÉLŐ MAGYAR GYÜLEKEZETEK
MEGBÍZOTT VEZETŐI**
(Az szolgálatát alkalmanként meghívott lelkész végzi)

ÉSZTOR SZÁG – Tallinn / Tartu
BÁN ISTVÁN
EE-50013 TARTU Põhla 13-1
Tel: +372-740 54 55 Mobil: +372-506 96 42

FINNORSZÁG – Helsinki / Turku
NAGY GÁBOR
SF-10300 KARJAA Kauppiiaankatu 32
Tel: +358-19231242 Mobil: +358-409607559

1956

Szigethy Gábor: 1956 – Őrző a strázsán
(Részlet)

Az ideológiai mindentudás megszállottjai – így jellemezte 1956. október 27-én Bibó István a kommunistákat. Pontosán tudta, hogy a kommunistákkal nem lehet tárgyalni. Pontosán tudta, hogy a kommunistákkal tárgyalni kell.

Fából vaskarika: *a zsákutcás magyar történelem*.

Tárgyalni kell a kommunistákkal, mert téveszméikkel a fél országot megfertőzték, nem lehet tárgyalni a kommunistákkal, mert az ideológiai mindentudás megszállottjaiként, ha pillanatnyi érdekeik úgy kívánják, mindent megígérnek, s ha érdekeik úgy kívánják, még arra sem hajlandók emlékezni, hogy valamit is megígértek. Tárgyalni kell velük, mert hadszíntér az ország, s a bolsevik megszállók csak a kommunistákkal hajlandók szóba állni; nem lehet velük tárgyalni, mert – erkölcsi értékrend híján – ha érdekeik úgy kívánják, saját elvtársaikat is gátlás nélkül felakasztják. Tárgyalni kell velük, mert sokan vannak, nem lehet velük tárgyalni, mert aki nem közénk tartozik, azt gyűlölik. Tárgyalni kell velük, mert csak kétfajta embert ismernek: kommunistát és fasisztát. Nem lehet velük tárgyalni, mert csak kétfajta embert ismernek: kommunistát és fasisztát. [...]

Zsákutcás magyar történelem: a kommunistákkal tárgyalni kell – a kommunistákkal nem lehet tárgyalni.

1956. november 4-én a szovjet hadsereg által megszállt magyar Parlament épületében az írógép előtt ül Bibó István, a Nagy Imre-kormány államminisztere, aki abban a pillanatban már a kormány egyetlen nem visszavonult, nem lemondott, nem menedékjogot kért politikusa. Egy-maga áll a vártán – eszébe jutott Ady Endre tragikus sóhaja: *Őrzők, vigyázzatok a strázsán!* –, és tudja: „1956 októberéről nem lehet nem tudomást venni; olyan ez, mintha egy tárgyalóasztal közepén egy hulla feküdne kiterítve. Egy hulla fölött nem lehet tárgyalni. A hullával valamit tenni kell. A hullát, ha eltemetik, akkor sem lehet meg nem történtté tenni október eseményeit, a következtetéseket le kell belőle vonni.”

Mit lehet tenni 1956. november 4-én hajnalban, amikor megindul a szovjet tankok hőmpölygő áradata Magyarország ellen? Mit tehet egy törékeny és kikezdehetetlen erkölcsű magyar értelmiségi a Parlamentben azon a lőporfüstös hajnalon? Az épület másik szárnyában már készülnek a kommunisták, *az ideológiai mindentudás megszállottjai* a hatalom átvételére; Európa jajong, de mozdulatlan, az ország romokban, a magyarok lelkében gyilkos tör: a reménytelenség.

Bibó István ül az írógép előtt, és nyilatkozatot fogalmaz. A világba kiáltja: Magyarország él, mert élni akar. És akkor is él, és akkor is élni fog, ha a kommunisták, az ideológiai mindentudás megszállottjai megint és most újra erőszakkal birtokba veszik. [...]

Isten óvja Magyarországot! – imádkozott Bibó István 1956. november 4-én hajnalban, amikor a kommunisták kérésére megszállták az országot a bolsevikok.

Isten óvta Magyarországot: túléltek.

Bibó István 1956. november 4-én hajnalban üzent a jövőnek: a kommunisták bármikor visszajöhetnek, de mindig túl fogjuk élni országrontó, nemzetpusztító, értékgyilkoló országulásukat.

Isten óvja Magyarországot.

2006